

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterranee
Annals for Istrian and Mediterranean Studies
Series Historia et Sociologia, 34, 2024, 1

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies

Series Historia et Sociologia, 34, 2024, 1

ISSN 1408-5348
e-ISSN 2591-1775

UDK 009

Letnik 34, leto 2024, številka 1

**UREDNIŠKI ODBOR/
COMITATO DI REDAZIONE/
BOARD OF EDITORS:**

Roderick Bailey (UK), Gorazd Bajc, Simona Bergoč, Furio Bianco (IT), Aleksandr Cherkasov (RUS), Lucija Čok, Lovorka Čoralić (HR), Darko Darovec, Devan Jagodic (IT), Aleksej Kalc, Urška Lampe, Avgust Lešnik, John Jeffries Martin (USA), Robert Matijašič (HR), Darja Mihelič, Vesna Mikolič, Luciano Monzali (IT), Edward Muir (USA), Vojislav Pavlović (SRB), Peter Pirker (AUT), Claudio Povoło (IT), Marijan Premović (MNE), Andrej Rahten, Žiga Oman, Vida Rožac Darovec, Mateja Sedmak, Lenart Škof, Polona Tratnik, Boštjan Udovič, Marta Verginella, Špela Verovšek, Tomislav Vignjevič, Paolo Wulzer (IT), Salvator Žitko

**Glavni urednik/Redattore capo/
Editor in chief:**

Darko Darovec

**Odgovorni urednik/Redattore
responsabile/Responsible Editor:**

Salvator Žitko

Uredniki/Redattori/Editors:

Urška Lampe, Boštjan Udovič, Žiga Oman, Veronika Kos

Prevajalka/Traduttrice/Translator:

Petra Berlot (it.)

Oblikovalec/Progetto grafico/

Graphic design:

Dušan Podgornik, Darko Darovec

Tisk/Stampa/Print:

Založništvo PADRE d.o.o.

Založnika/Editori/Published by:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / *Società storica del Litorale - Capodistria*® / Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja / *Institute IRRIS for Research, Development and Strategies of Society, Culture and Environment* / *Istituto IRRIS di ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente*®

**Sedež uredništva/Sede della redazione/
Address of Editorial Board:**

SI-6000 Koper/Capodistria, Garibaldijeva/Via Garibaldi 18
e-mail: annaleszdjp@gmail.com, **internet:** https://zdjp.si

Redakcija te številke je bila zaključena 31. 03. 2024.

**Sofinancirajo/Supporto finanziario/
Financially supported by:**

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS)

Annales - Series Historia et Sociologia izhaja štirikrat letno.

Maloprodajna cena tega zvezka je 11 EUR.

Naklada/Tiratura/Circulation: 300 izvodov/copie/copies

Revija Annales, Series Historia et Sociologia je vključena v naslednje podatkovne baze / *La rivista Annales, Series Historia et Sociologia è inserita nei seguenti data base* / *Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:* Clarivate Analytics (USA): Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents / Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL); Directory of Open Access Journals (DOAJ).

To delo je objavljeno pod licenco / *Quest'opera è distribuita con Licenza* / *This work is licensed under a Creative Commons BY-NC 4.0.*

Navodila avtorjem in vsi članki v barvni verziji so prosto dostopni na spletni strani: <https://zdjp.si>.
Le norme redazionali e tutti gli articoli nella versione a colori sono disponibili gratuitamente sul sito: https://zdjp.si/it/.
The submission guidelines and all articles are freely available in color via website https://zdjp.si/en/.

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

Karmen Šterk: Gossiping Going South:
Anthropological Insights into Gossip
on a Dalmatian Island 1
Il pettegolezzo che va a sud:
Approfondimenti antropologici
sul gossip in un'isola dalmata
Senčna stran govoric:
antropološka perspektiva
opravljanja na dalmatinskem
otoku

**Simona Kukovič, Paul James Pope,
Hope Dewell-Gentry & Miro Haček:**
Exploring the Demographics of
Conspiratorial Beliefs About Covid-19
in the United States and European Union:
A Case Approach 17
Esplorare i dati demografici delle
credenze cospiratorie sul covid-19
negli Stati uniti e nell'Unione europea:
Un approccio a casi specifici
Raziskovanje demografije zarotniških
prepričanj o covid-19 v Združenih državah
Amerike in Evropski uniji: študiji primerov

Nika Ferbežar & Alja Kopinič:
Za trans otroke gre: integrativni pregled
literature o izkušnjah trans mladih
z vzgojno-izobraževalnim sistemom 29
Alunni e alunne transgender:
revisione integrativa della letteratura
sulle esperienze dei giovani transgender
nel sistema educativo
Transgender Students: An Integrative
Review of the Literature on
Trans Youth's Experiences With the
Educational System

Otto Gerdina & Slavko Kurdija:
Ageism in Slovenia:
Assessing Differences
between 2008 and 2022 45
L'ageismo in Slovenia:
Valutazione delle differenze
tra il 2008 e il 2022
Starizem v Sloveniji:
ocenjevanje razlik med
letoma 2008 in 2022

Marko Savić & Todor Lakić:
Rethinking Debt-Trap
Diplomacy: A Case Study of
Montenegro's Debt
to China 59
Ripensare la diplomazia
della trappola del debito:
Uno studio di caso sul debito
del Montenegro nei confronti della Cina
Ponovni razmislek diplomacije
dolžniške pasti: študija primera
dolga Črne gore do Kitajske

Andrej Lovšin:
Vključevanje Slovenije
v zvezo Nato: prispevek
obrambnega in zunanjega
ministrstva 75
Adesione della Slovenia
alla NATO: Contributo
del Ministero della difesa
e degli affari esteri
Slovenia Joining Nato:
Contribution of the Ministry
of Defense and Foreign
Affairs

Dijana Vučković & Marjan Premović:

<i>Understanding the Meaning of Traditional Fairy Tales in Contemporary Educational Context – Teaching for Critical Thinking</i>	95
<i>Comprendere il significato delle fiabe tradizionali nel contesto educativo contemporaneo – insegnamento per il pensiero critico Razumeti pomen ljudskih pravljic v kontekstu sodobnega učenja – učiti za kritično razmišljanje</i>	

Alen Žunić: Hotelsko-turistička

<i>arhitektura Aleksandra Dragomanovića na Jadranu i refleksije nizozemske projektantske škole u Hrvatskoj</i>	111
<i>The Hotel and Tourism Architecture of Aleksandar Dragomanović on the Adriatic and Reflections of the Dutch School of Architecture in Croatia Hotelska in turistična arhitektura Aleksandra Dragomanovića na Jadranu in refleksije Nizozemske oblikovne škole na Hrvaškem</i>	
<i>Kazalo k slikam na ovitku</i>	133
<i>Indice delle foto di copertina</i>	133
<i>Index to images on the cover</i>	133

received: 2023-07-07

DOI 10.19233/ASHS.2024.06

VKLJUČEVANJE SLOVENIJE V ZVEZO NATO: PRISPEVEK OBRAMBNEGA IN ZUNANJEGA MINISTRSTVA

Andrej LOVŠIN

Stopniška pot 1a, 6320 Portorož, Slovenija
e-mail: andrej.lovsin@yahoo.com

IZVLEČEK

Članek predstavi proces vključevanja Slovenije v zvezo Nato v obdobju 1999–2004 ter pregled dejavnosti in korakov ministrstva za obrambo in ministrstva za zunanje zadeve, ki so Sloveniji omogočili dosego cilja – vključitev v zvezo Nato. V tem obdobju je Slovenija intenzivno mednarodno sodelovala na obrambnem in zunanjepolitičnem področju, hkrati pa aktivno preoblikovala nacionalni varnostni sistem po letnih nacionalnih programih za članstvo in akcijskih načrtih za včlanitev v zvezo. Pozitiven izid referenduma o članstvu v zavezništvu je kljub nasprotovanju določenega dela politike, civilne družbe in akademskega sveta zagotovil legitimno podporo javnosti.

Ključne besede: zveza Nato, Slovenska vojska, ministrstvo za obrambo, ministrstvo za zunanje zadeve, letni nacionalni program za članstvo, akcijski načrt za članstvo v Natu

ADESIONE DELLA SLOVENIA ALLA NATO: CONTRIBUTO DEL MINISTERO DELLA DIFESA E DEGLI AFFARI ESTERI

SINTESI

L'articolo presenta il processo di adesione della Slovenia alla NATO nel periodo 1999–2004, nonché una panoramica delle attività e dei passi compiuti dal Ministero della Difesa e dal Ministero degli Affari Esteri, che hanno consentito alla Slovenia di raggiungere l'obiettivo di aderire alla NATO. Durante questo periodo, la Slovenia ha collaborato intensamente a livello internazionale nel campo della difesa e della politica estera, trasformando allo stesso tempo attivamente il sistema di sicurezza nazionale secondo i programmi nazionali annuali per l'adesione e i piani d'azione per l'adesione alla federazione. L'esito positivo del referendum sull'adesione all'alleanza, nonostante l'opposizione di una certa parte della politica, della società civile e del mondo accademico, ha assicurato il legittimo sostegno pubblico.

Parole chiave: NATO, Forze armate slovene, Ministero della Difesa, Ministero degli Affari esteri, Programma nazionale annuale di adesione, Piano d'azione per l'adesione alla NATO

UVOD

Namen članka je prikazati in komentirati proces vključevanja Slovenije v zvezo Nato. Proces se je stopnjeval v obdobju od leta 1999 do leta 2004, zaznamovanega z dejansko vključitvijo v zavezništvo. Pogojevanje je bilo sprejemom ustrezne zakonodaje, prilagoditvijo obrambno-varnostnega sistema standardom zveze Nato, uresničevanjem letnih akcijskih načrtov za članstvo v zvezi Nato in demokratičnim procesom odločanja o včlanitvi.

Zveza Nato je v obdobju po vključitvi Slovenije v letu 2004 v svoje vrste sprejela še več držav, danes šteje 32 članic. Širitve na vzhod in želje Ukrajine po članstvu v zvezi pa Ruska federacija ni sprejela z naklonjenostjo. Spor o namerah Ukrajine glede članstva v zavezništvo in njenih notranjih regijah je 24. februarja 2022 pripeljal do ruske agresije na Ukraino, ki je prerasla v vojno, v kateri sta na ukrajinski strani z vojaško pomočjo posredno angažirani zveza Nato in Slovenija. Zveza Nato je prav zaradi tega spopada ponovno dobila težo, saj sta državi, kot sta Švedska in Finska, v letu 2022 izrazili željo po priključitvi zavezništvo. Finska in švedska priključitev sta bili že realizirani.

Zveza Nato je politično-obrambna meddržavna organizacija in kot taka proizvod hladne vojne, ki želi k svojim osnovnim nalogam, ohranjanju ozemelske celovitosti, neodvisnosti in kolektivne obrambe, dodati nove. Te so povezane z radikalnimi geostrateškimi, geopolitičnimi in geoekonomske spremembami v mednarodni skupnosti po koncu hladne vojne (1990), z razpadom bipolarnega mednarodnega sistema, razpadom nekaterih večnacionalnih držav (Jugoslavije, Sovjetske zveze, Češkoslovaške), razširitvijo tržnega gospodarstva na svetovni ravni, in v smislu širitve zavezništva na nove članice predstavljajo izziv za vse, obstoječe članice zavezništva in države, ki sprejmejo katero od mogočih oblik sodelovanja preko programa Partnerstvo za mir (PzM) pa vse do polnopravnega članstva v Natu.

V tako nepredvidljivem mednarodnem varnostnem okolju si je morala novonastala slovenska država pridobiti mednarodnopravno subjektiviteto in si zagotoviti obrambni vidik svoje suverenosti. Odločitev slovenskega političnega razreda za vključitev države v evroatlantske integracijske procese je dobila podporo državljanov na izvedenih referendumih 23. marca 2003. Čeprav je v Evropsko unijo (EU) in zvezo Nato vstopala Republika Slovenija z vsemi svojimi institucijami, pa sta imeli v tem procesu na izvršilni ravni glavno vlogo zlasti dve ministrstvi – ministrstvo za obrambo in ministrstvo za zunanje zadeve.

V članku želim ugotoviti, ali je bila ta vloga res tako pomembna, zato bom skušal odgovoriti na naslednji raziskovalni vprašanje: Kakšno vlogo je v procesu vključevanja Slovenije v zvezo Nato odigralo Ministrstvo za obrambo RS in kakšno Ministrstvo za zunanje zadeve RS?

Pri preučevanju procesa vključevanja Slovenije v zvezo Nato sem uporabil naslednje znanstvene metode: deskripcijo, analizo, sintezo in kompilacijo.

Članek je strukturno razdeljen na uvod, dve poglavji s pregledom aktivnosti obrambnega in zunanjega ministrstva pri vključevanju v zvezo Nato, poglavje, ki preučuje odnos družbe in politike do tega vprašanja, ter zaključek.

AKTIVNOSTI OBRAMBNEGA MINISTRSTVA PRI VKLJUČEVANJU SLOVENIJE V ZVEZO NATO OD LETA 1999 DO LETA 2004

Usmeritve, ki zadevajo nacionalno varnost Republike Slovenije, so bile zapisane v Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti RS, sprejete v državnem zboru decembra 1993 (Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije, 1993), in v dopolnitvah resolucije leta 1994 z jasno izraženim ciljem vključitve v zvezo Nato in Zahodnoevropsko unijo (Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije, 1994). Temu cilju približevanja zavezništvo je obrambno-varnostni sistem Slovenije sledil do prve širitve zveze Nato v letu 1999, v kateri so bile povabljenе Poljska, Češka in Madžarska. V prvem krogu širitve Slovenija ni bila povabljenā v zavezništvo, zato pa se je s še večjo intenzivnostjo prilagajanja obrambnega sistema in zakonodaje trudila za sprejetje v drugem krogu. Ta se je z normativnega vidika skliceval na 10. člen Severnoatlantske pogodbe (Priročnik o zvezi Nato, 2001, 539), najpomembnejšo vlogo pa so igrali politični dejavniki. Kot del razvoja zveze Nato na področju še tesnejšega sodelovanja z državami nečlanicami zavezništva na vojaškem področju se je na vrhu zveze Nato v Bruslju januarja 1994 odprla pot programu Partnerstvo za mir. Sprejet je bil skupaj z bruseljsko deklaracijo, ki je omogočila širitev zveze z novimi državami iz vzhodne Evrope (Grizold, 1999, 79; 2022). Vanj so bile povabljenе vse partnerske države Severnoatlantskega sveta za sodelovanje in države članice Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi. Objavljen je bil tudi okvirni dokument Partnerstva za mir (Priročnik o zvezi Nato, 2001, 474).

Po podpisu okvirnega dokumenta med Slovenijo in zvezo Nato so se začela pogajanja o področjih in oblikah obrambnega sodelovanja, ki so bila podlaga za individualni program Partnerstva za mir. Dokument je na sedežu zavezništva v Bruslju podpisal takratni predsednik Vlade RS dr. Janez Drnovšek.

Formalno je proces nadzoroval Severnoatlantski svet za sodelovanje, v dejanskem operativnem smislu pa je nad procesom bdela politično-vojaški nadzorni odbor pod predsedovanjem namestnika generalnega sekretarja zveze Nato. Organ je skupaj s predstavniki partnerske države oblikoval letni delovni program in individualni program Partnerstva za mir ter spremljal njuno uresničitev. Praktično izvajanje programov in vojaških vaj

je bilo v pristojnosti koordinacijske celice s sedežem v Monsu. V okviru Partnerstva za mir je bil januarja 1995 vzpostavljen proces načrtovanja in ocenjevanja. Program je zvezi Nato omogočil svojevrstno preobrazbo iz zaprte vojaške zveze zahodnih držav v odprt proces zbliževanja z novimi državami, potencialnimi članicami zavezništva. Vanj so bile vključene države, ki so bile še do pred nekaj leti več desetletij onkraj »železne zaveze«, pa tudi države, ki niso bile blokovsko opredeljene. Črtal je delitve, vzpostavljene med hladno vojno (Grizold, 1999, 81; 2022). Maja 1997 je bil na zasedanju Severnoatlantskega sveta v Sintri na Portugalskem ustanovljen Evroatlantski partnerski svet, ki je nasledil Severnoatlantski svet za sodelovanje, z namenom doseganja boljšega sodelovanja v okviru Partnerstva za mir zveze Nato (Priročnik o zvezi Nato, 2001, 495). Leta 1997 je Državni zbor Republike Slovenije sprejel Deklaracijo o vključevanju v zvezo Nato.

Po kakšni poti bo šla Slovenija kot novonastala država na obrambno-varnostnem področju, je bilo eno od pomembnejših političnih vprašanj. Sistem kolektivne obrambe (Grizold, 1998, 11; 2022) je bil ena od možnosti, za katero se je v nadaljnjem razvoju odločila slovenska obrambna politika. Na voljo so bile tudi druge opcije, denimo popolna naslonitev na lastne oborožene sile s članstvom v Organizaciji združenih narodov, pridobitev statusa oborožene nevtralnosti, dvostranski varnostni sporazum z močnejšo državo, vključitev v evroatlantske varnostne strukture Zahodno-evropske unije, Evropska unija, Nato in kombinacija več zadev (Grizold, 2022). Leta 1994 se je s pristopom k programu Partnerstva za mir začela pot pridruževanja Natu, ki se je končala 29. marca 2004, ko je Slovenija postala petindvajseta polnopravna članica zveze Nato (Šteiner, 2015, 46). Po sprejetju Deklaracije o vključevanju v Nato v državnem zboru leta 1997 je predsednik države Milan Kučan podpisal ukaz o ustanovitvi misije Republike Slovenije pri Natu, vendar Slovenija še ni bila povabljen k pristopnim pogovorom za članstvo (Sotlar et al., 2020, 15).

Za to obdobje je značilno intenzivno mednarodno sodelovanje, katerega težišče je bilo približevanje zvezi Nato, Evropski uniji, sodelovanje s sosednjimi državami na področju obrambe in sodelovanje v mednarodnih mirovnih operacijah. Že v letu 1999 so bili podpisani splošni sporazumi o sodelovanju na področju obrambe med Slovenijo in naslednjimi državami: Portugalsko, Madžarsko, Nizozemsko, Estonijo in Grčijo. Opravljenih je bilo 21 obiskov obrambnih ministrov, Slovenijo pa so obiskali obrambni ministri Kanade, Portugalske, Poljske, Nizozemske, Slovaške, Češke in Italije (Poročilo o delu MO RS, 1999, 2). V procesu načrtovanja in ocenjevanja so 27 ciljev poveztivosti razširili za dva, sprejetih je bilo osem začetnih partnerskih ciljev. Pripadniki Slovenske vojske so februarja 1999 začeli sodelovati v operaciji »Joint Forge« v Bosni in Hercegovini z vodom vojaške policije. Maja 1999 je v operaciji mednarodnih

sil v Albaniji Slovenska vojska sodelovala z bataljonsko sanitetno postajo. 15. brigada vojaškega letalstva je nadaljevala sodelovanje v operaciji stabilizacijskih sil v Bosni in Hercegovini in v mirovni operaciji Organizacije združenih narodov na Cipru – z do 30 vojakov v skupini (Poročilo o delu MO RS, 1999, 4). Okrepljeno je bilo vojaško predstavništvo stalne misije Republike Slovenije pri zvezi Nato. Zlasti je bilo razvidno sodelovanje z Združenimi državami Amerike v okviru programa vojska vojski, bilateralnega sodelovanja in Partnerstva za mir. Pod okriljem individualnega partnerskega programa je bilo v obravnavanem obdobju izvedenih 132 različnih aktivnosti. Aktiven je bil verifikacijski center Slovenske vojske, ki je organiziral predstavitev vojaških objektov in novouvedene oborožitve (tanka T 55 S1 in havbic H 155-mm) za opazovalce iz 21 držav Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi. Izvedena je bila evalvacija pri oboroženih silah Hrvaške in Italije. Slovenija je leta 1999 sprejela evalvacijo od Slovaške. V skladu z zaključki vrha zveze Nato v Washingtonu je bil v pripravi akcijski načrt za vključevanje v zvezo (Poročilo o delu MO RS, 1999, 5).

Na vrhovnem zasedanju Nata v Washingtonu je bil leta 1999 sprejet akcijski načrt, v katerem je bila vključena tudi Slovenija. S tem mejnikom se je končalo prvo obdobje na slovenski poti v Nato. Programi Partnerstva za mir in zlasti proces načrtovanja in ocenjevanja so v šestih letih zaznamovali tranzicijski proces in prispevali k spoznanju, da bo treba v nadaljevanju izvesti še več temeljitejših sprememb. Skladno z akcijskim načrtom, ki je predstavljal program, s katerim je Nato opredelil predvideno stanje prihodnje članice, je Slovenija od leta 1999 pripravljala letne nacionalne programe za članstvo. Nacionalni programi so obsegali pet področij: (1) političnoekonomske zadeve, (2) obrambno-vojaške zadeve, (3) varnostne zadeve, (4) pravne zadeve in (5) finančne zadeve (Šteiner, 2015, 83).

Letni nacionalni programi so nastajali v posebnem postopku dialoga z Natom, na podlagi katerega si je država za omenjena področja določila cilje, izvedbene naloge in roke zanje ter se tako približala predvidenemu stanju in znotraj tega postavljenim standardom. Program aktivnosti po področjih in ocenjevanje napredka pri doseganju ciljev in uresničevanju nalog je oblikovala država sama, zveza Nato pa je skrbela za oblikovanje ocene napredka in njeno potrditev pri pristojnem delovnem telesu ter na politični ravni. Posebno delovno telo je bil odbor za pregled obrambe, politični organ pa je bil Evroatlantski partnerski svet.

Če proces načrtovanja in ocenjevanja primerjamo s procesom sprejemanja ter ocenjevanja akcijskih načrtov, lahko pri zadnjem opazimo višjo stopnjo zahtevnosti in tudi odgovornosti, čeprav je bilo v izvedbenem delu veliko podobnosti (Šteiner, 2015, 84).

V letu 2000 si je ministstvo za obrambo pod vodstvom ministra dr. Antona Grizolda, ki je v tem letu nastopil mandat, kot prioritetni cilj zastavilo doseči vse

standarde zveze Nato na področju organizacije obrambnega sistema, zakonodaje in začetka demokratičnega procesa za vstop v zavezništvo (Grizold, 2023). Za doseganje tega cilja so bili pripravljeni planski dokumenti za leta 2001, 2002 in 2003. Naj poudarim nekaj strateških ciljev ministrstva za obrambo: izboljšanje in popolnitev kadrovske strukture Slovenske vojske, povečanje pripravljenosti Slovenije na obrambno-vojaškem področju za vključitev v Nato in na sodelovanje v skupni evropski varnostni in obrambni politiki (Letno poročilo MO RS, 2001, 3).

V državnem zboru je bil leta 2001 sprejet temeljni konstitutivni in razvojni dokument Resolucija o strategiji nacionalne varnosti, ki ga je skupaj z drugimi resorji pripravilo ministrstvo za obrambo. V resoluciji so bili opredeljeni temeljni in strateški cilji države, ocenjene so bile spremembe v varnostnem okolju in določene usmeritve politik, ki sestavljajo politiko nacionalne varnosti. Razčlenjene so bile struktura sistema nacionalne varnosti in temeljne usmeritve za razvoj ključnih treh pod-sistemov (obrambnega, varnostnega ter sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami). Na tej podlagi je bil sprejet nov Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske, ki je nadomestil program iz začetka leta 2000. Določal je temeljne usmeritve in rešitve za nadaljevanje preoblikovanja Slovenske vojske in konec tega procesa v obdobju do leta 2007, nekatere usmeritve so bile določene do leta 2010.

Vlada Republike Slovenije je konec leta 2001 sprejela Obrambno strategijo Republike Slovenije in na tej podlagi pripravila spremembe drugih dokumentov in normativnih rešitev (Letno poročilo MO RS, 2001, 11; 2002, 9).

Ministrstvo za obrambo je tudi leta 2002, ki se je končalo z vrhunskim zasedanjem zveze Nato v Pragi, nadaljevalo neposredne priprave za vključitev v Nato, skladno z opredelitvami v Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti. Ta je jasno opredeljevala strateško usmeritev Slovenije, da postane članica Nata in EU, zato je tudi nacionalna varnostna politika bila oblikovana na domnevi o prihodnjem članstvu v zvezi, k čemur je bilo usmerjeno preoblikovanje nacionalnega varnostnega sistema. Dejavnosti za vključevanje v Nato in skupno evropsko varnostno in obrambno politiko so potekale na dvostranskih in večstranskih področjih (Organizacija združenih narodov, Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi, Pobuda za sodelovanje srednjeevropskih držav v podporo miru, Pobuda za sodelovanje obrambnih ministrstev Jugovzhodne Evrope, Pakt stabilnosti za Jugovzhodno Evropo in drugih). Posebna pozornost se je posvečala seznanjanju slovenske javnosti z namenom pridobivanja podpore za članstvo Slovenije v Natu (Letno poročilo MO RS, 2001, 24–25).

Na obrambnem področju so se leta 2002 začeli procesi, ki so povzročili korenite spremembe v obrambnem sistemu. Odvijalo se je delo pri projektu Strateški pregled obrambe, katerega temeljni namen je bil pregled

stanja obrambe na področjih reorganizacije Slovenske vojske in ministrstva za obrambo, profesionalizacije vojske, graditve soglasja na obrambnem področju ter zagotovitve obsežne skupne vizije prihodnjih obrambnih potreb Republike Slovenije in nalog obrambnih sil. Rezultat projekta je omogočil podlago za pripravo akcijskega načrta obrambnih reform do leta 2010, splošnega dolgoročnega programa Slovenske vojske do leta 2015 in srednjeročnega obrambnega programa za obdobje 2004–2009 ter sintezo dejavnosti vključevanja v zvezo Nato (Letno poročilo MO RS, 2002, 12).

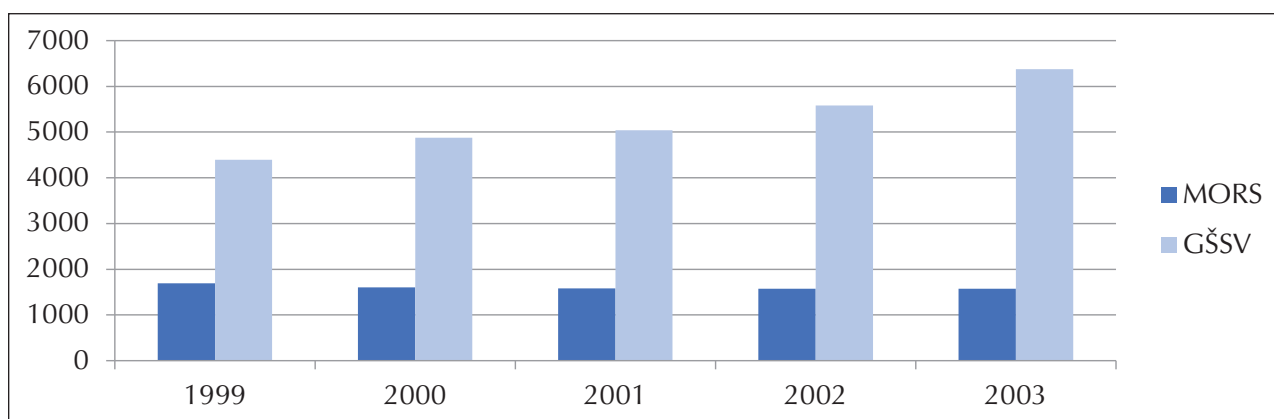
V skladu s smernicami za delo ministrstva za obrambo do leta 2004 in prednostnimi nalogami za leto 2002 so bile sprejete spremembe in dopolnitve za delo ministrstva za obrambo, Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi (Ur. l. RS, št. 47/02) ter Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti (Ur. l. RS, št. 86/02). Predstavljale so normativne podlage za preoblikovanje Slovenske vojske, spremembo sistema njenega popolnjenja in prilagoditev državne zakonodaje za prevzemanje obveznosti pri izvajanju skupne obrambe z zavezniškimi državami. V spremenjen Zakon o obrambi so bile vključene številne novosti. Zakon določa, da Slovensko vojsko sestavljajo sile za posredovanje in glavne ter dopolnilne sile, poleg tega določa tudi njihovo namembnost (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi, št. 47/02, 40. člen). Spremembe so omogočile pravno podlago za uvedbo prostovoljne službe v rezervni sestavi, kar je bil pomemben del sprememb v sistemu popolnjenja ob prehodu na poklicno vojsko. Na novo je bilo urejeno opravljanje vojaške službe zunaj države v miru, ki jo opravljajo poklicni pripadniki – vojaške in civilne osebe, zaposlene v Slovenski vojski ali na ministrstvu za določen ali nedoločen čas ali le za posamezno misijo (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi, št. 47/02, 47., 48. b in 48. c člen). Zakon je na novo uredil vojaško obrambo zunaj države. Ob povečani nevarnosti napada na državo ali neposredni vojni nevarnosti lahko v skladu z odločitvami državnega zbora in sklenjenimi mednarodnimi pogodbami vojaško službo pri vojaški obrambi zunaj države poleg pripadnikov poklicne sestave opravljajo tudi pripadniki vojne sestave. Te določbe so postale uresničljive z vključitvijo v zvezo Nato. Vojaška obramba ni opredeljevala sodelovanja v operacijah v podporo miru, v katerih je Slovenija sodelovala že kot članica Organizacije združenih narodov, Partnerstva za mir ali je nameravala v prihodnje sodelovati kot članica zveze Nato (Letno poročilo MO RS, 2002, 15).

Strukturne spremembe v Slovenski vojski

Na ministrstvu za obrambo so proti koncu leta 2003 zaradi številnih sprememb, ki so se zgodile na obrambnem področju, pripravili Strateški pregled obrambe. V dokumentu so opisali pregled stanja na področju obrambnih reform, ocenili varnostno okolje,

Tabela 1: Zaposlitve na Ministrstvu za obrambo RS in v Slovenski vojski (Vir: Ministrstvo za obrambo RS, dopis/informacija MO z dne 28. 9. 2023).

MORS	31.12.1999	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004
1911-NOE MORS	1560	1454	1428	1425	1163	1155
1912-URSZR	69	86	87	84	324	338
1913-IRSVNDN	62	64	63	61	67	67
1915-IRSO					20	18
SKUPAJ	1691	1604	1578	1570	1574	1578
1914-GŠSV	4393	4873	5043	5583	6376	6944
SKUPAJ MORS	6084	6477	6621	7153	7950	8522

Graf 1: Zaposlitve na Ministrstvu za obrambo RS in v Slovenski vojski (Vir: Ministrstvo za obrambo RS, dopis/informacija MO z dne 28. 9. 2023).

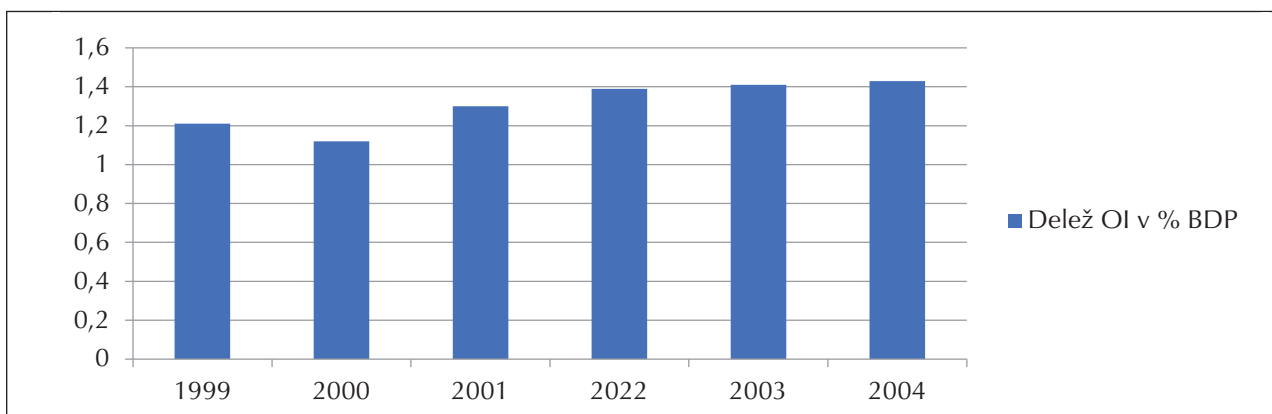
razvoj varnostnega sistema in opisali cilje nacionalne varnostne politike. Predstavljala je temelj splošnega dolgoročnega razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2015 ter srednjeročnega programa za obdobje 2005–2010. Strateški pregled obrambe je bil tudi osnova za spremembe Zakona o obrambi in številne reorganizacije in racionalizacije na ministrstvu za obrambo. V letu 2003 je prišlo do sprememb in dopolnitev podzakonskih predpisov, potrebnih za izvajanje Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi (Ur. l. RS, št. 47/02) in Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti (Ur. l. RS, št. 86/02), sprejetih leta 2002. Z uvajanjem sprememb, izhajajočih iz noveliranega zakona, je bila v sestavo Slovenske vojske uvedena kategorija vojaških uslužbencev, posebna skupina vojaških oseb za opravljanje pravnih, kadrovskih, finančnih, tehničnih in nekaterih drugih del, potrebnih za dejavnost Slovenske vojske. Njihove naloge ter zahtevano izobrazbo in stopnje je uredila

Uredba o vojaških uslužbencih (Ur. l. RS, št. 54/03). Z Uredbo o prostovoljnem služenju vojaškega roka so bili opredeljeni splošni pogoji služenja vojaškega roka in vse podrobnosti, ki zadevajo prostovoljce na služenju v Slovenski vojski. Z dopolnitvijo Pravil službe Slovenske vojske so se uredila statusna in delovnopravna vprašanja vojaške službe ter prehoda na poklicno vojsko s pogodbeno rezervo. Z Zakonom o obrambi je bila povezana tudi izdaja Uredbe o dovoljenjih in soglasjih za promet in proizvodnjo vojaškega orožja in opreme. Zaradi razvoja in reform obrambnega sistema je bila sprejeta Uredba o organizaciji in delovanju upravnih zvez (Letno poročilo MO RS, 2004, 11).

Skladno z zahtevami predlagane nove strukture Slovenske vojske je bilo načrtovano bistveno povečanje poklicne sestave. S 4134 pripadnikov stalne sestave ob koncu leta 2000 naj bi se ta povečala na približno 5300 pripadnikov leta 2004 ter končno število 7100 leta 2010. Od leta 2002 do leta 2010 naj bi načrtovana končna

Tabela 2: Delež obrambnih izdatkov v obdobju od leta 1999 do 2004 (Vir: Ministrstvo za obrambo RS, dokument 090-25/2023-3 z dne 5. 5. 2023).

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Sprejeti FN v EUR	237631544	255541453	284527106	292432799	329592358	364715675
Realizacija FN v EUR	237392877	237903390	286119963	291250512	321075010	357884342
Obrambni izdatki v EUR	258012473	247382807	303438845	347230063	369466567	396188010
Delež obrambnih izdatkov (OI) v % BDP	1,21	1,12	1,3	1,39	1,41	1,43

Graf 2: Delež obrambnih izdatkov v odstotkih BDP v obdobju od leta 1999 do 2004 (Vir: Ministrstvo za obrambo RS, dokument 090-25/2023-3 z dne 5. 5. 2023).

struktura stalne sestave obsegala 1350 častnikov, 1850 podčastnikov in 3850 vojakov. Pričakovalo se je tudi zmanjšanje števila civilnega osebja s 735 na 610 uslužbencev. Formacija Slovenske vojske se je od leta 2002 do leta 2004 zmanjšala s 47.000 na največ 26.000 pripadnikov. Vojska se je prestrukturirala v enote poklicne sestave (A-ešalon), enote rezervne sestave z mirnodobnim jedrom (B-ešalon) in enote rezervne sestave (R-ešalon). Poudarek je bil na povečanju poklicne sestave oziroma izgradnji sil za posredovanje (Letno poročilo MO RS, 2002, 22).

Iz grafa in tabele je razvidno, da se je profesionalna sestava Slovenske vojske v obdobju 1999–2004 s 4393 (1999) pripadnikov povečala na 6944 pripadnikov (2004) oziroma za 2551 pripadnikov.

S tem povečanjem so bili izpolnjeni kadrovske načrti popolnjevanja Slovenske vojske.

Delež obrambnih izdatkov se je tudi v naslednjih letih gibal med 1,3 in 1,4 odstotka, kar je krepko manj od cilja, ki je pri 2 odstotkih. Slovenija se tako že vse od vključitve v zaveznštvo sooča s potrebo po zagotavljanju svoje verodostojnosti pri izpeljavi zavez, danih zvezi Nato.

Na osnovi Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti (Uradni list RS, št. 86/02, 37. in 62. a člen) je prišlo do pomembne zgodovinske spremembe.

Zakon v VII. a poglavju govori o opustitvi izvajanja določenih sestavin vojaške dolžnosti v miru ter njihovi ponovni uvedbi (v primeru neposredne ogroženosti države). Sprejet je bil leta 2002 kot posledica odločitve Vlade RS pod predsedstvom mag. Antona Ropa o ukinitvi obveznega služenja vojske. Tako se v oktobru 2003 ni izvršil vpoklic nove generacije vojakov na služenje vojaškega roka. S tem se je končalo obdobje naborniške vojske, omogočilo pa se je prostovoljno vojaško usposabljanje.

Mednarodno sodelovanje Slovenske vojske

Posebej pomembno je bilo v letu 2003 mednarodno sodelovanje Slovenije, saj je ta iz kandidatke za članstvo v zvezi Nato postala država, ki vstopa v zvezo Nato. Ta sprememba se je začela odvijati spomladi 2003, v praksi pa je pomenila pregled in uresničitev petega, torej zadnjega cikla akcijskega načrta za članstvo v zvezi Nato. K temu se je Slovenija v političnem smislu zavezala že v pristopnem procesu, zaveze pa je uresničevala po časovnici reform. Skladno z načrti Slovenske vojske je v letu 2003 povečala sodelovanje v mirovnih operacijah

stabilizacijskih sil v Bosni in Hercegovini, sil zavezništva Nato na Kosovu, v mirovni misiji EU v Republiki Severni Makedoniji »Concordia« in drugih ter izrazila pripravljenost, da sprejema del bremen pri zagotavljanju miru v regiji. Vse to je potrdila z vključitvijo v operacijo mednarodnih varnostnih podpornih sil v Afganistanu. S tem je pokazala, da je sposobna prevzemati obveznosti, ki jih prinaša članstvo v zvezi Nato. Potrditev prave poti in uresničevanja nalog iz časovnice se je pokazala na zasedanju Višjega razširjenega političnega odbora zveze Nato 21. oktobra 2003 v Bruslju. Tema zasedanja so bili pregled izvedbe nalog in napredka pri uresničevanju akcijskega načrta za članstvo v zvezi Nato, pregled časovnice za izvedbo reform in obravna akcijskega načrta 2003–2004. Slovenija je bila na vseh področjih, zahtevanih v okviru akcijskega načrta, pozitivno ocenjena.

V letu 2003 se je vključila v delo odborov, pododborov in delovnih skupin zveze Nato (Letno poročilo MO RS, 2004, 42). Vključevanje v Evropsko unijo je v letu 2003 za ministrstvo za obrambo pomenilo vključevanje v evropsko varnostno in obrambno politiko. Pri tem je izhajalo s stališča, da sta obe organizaciji med seboj povezani in se vsebinsko dopolnjujeta kot pomembna člena pri zagotavljanju evropske varnosti. Slovenija je imela do polnopravnega članstva v Evropski uniji status aktivne opazovalke v njenih telesih, prisotna je bila na zasedanjih večine delovnih skupin. Vse to so bili koraki, ki jih je v letu 2003 naredila proti Evropski uniji. Vse od podpisa pristopne pogodbe 16. aprila 2003 v Atenah se je predstavljala kot dejaven člen pri oblikovanju evropske varnostne in obrambne politike. Med drugim je sodelovala pri vsebinskem oblikovanju evropske varnostne strategije (Letno poročilo MO RS, 2004, 43).

AKTIVNOSTI ZUNANJEGA MINISTRSTVA PRI VKLJUČEVANJU SLOVENIJE V ZVEZO NATO OD LETA 1999 DO LETA 2004

Leto 1999 je za ministrstvo za zunanje zadeve zaradi vključevanja Slovenije v Evropsko unijo in zvezo Nato pomenilo okrepljeno multilateralno mednarodno sodelovanje. Zvezo Nato so v letu 1999 zaznamovali trije pomembni dogodki. Prvi je bil vrh zveze ob njeni petdeseti obletnici, ki je potekal od 22. do 25. aprila 1999 v Washingtonu; drugi je bila prva oborožena akcija zveze Nato v njeni zgodovini – proti ciljem v Zvezni republiki Jugoslaviji; tretji pa formiranje evropske obrambne identitete in njena institucionalizacija. Zveza Nato je v svoje vrste sprejela tri nove članice – Češko, Madžarsko in Poljsko. Tako se je število članic povzpelo na devetnajst. Novi generalni sekretar je postal dotedanji britanski obrambni minister

lord George Robertson. Na vrhu zveze Nato v Washingtonu sta bila sprejeta nov strateški koncept in Pobuda o obrambnih zmogljivostih. Na teh temeljih naj bi se zveza pripravljala na nove varnostne izzive v prihajajočem tisočletju. Po ocenah Slovenije rezultati vrha, še posebej širitve zavezništva, niso bili presenečenje. Vrh se ni ukvarjal z novimi vabili, čeprav je Slovenija naredila vse, da se je pred vrhom pri vseh zaveznicah izkazala kot verodostojna kandidatka za članstvo. Prav s tem namenom je bil izveden poseben vladni program neposrednih priprav za članstvo. Vanj so bili vključeni predsednik vlade, minister za zunanje zadeve in oba državna sekretarja ministrstva za zunanje zadeve (Letno poročilo MZZ, 2000, 63).

Razlogi, da Slovenija ni bila sprejeta v prvem krogu širitve, so bili geopolitični, geoekonomske in geostrateški. Teža Slovenije v mednarodnem prostoru ni bila enaka naši percepciji oziroma je bila veliko manjša od treh večjih in vplivnejših držav (Poljske, Madžarske in Češke). Takšna ocena je prevladala tudi za geopolitično, geostrateško in geoekonomske oceno Slovenije. Glavno besedo pri obeh strateških ocenah so imele ZDA (Grizold, 2023). Prevladala je presoja, da je sprejetje Poljske, Češke in Madžarske v okviru prvega kroga širitve dodana vrednost za članstvo, sprejetje manjše države, kot je Slovenija, pa bi za zvezo Nato predstavljalo breme (Rupel, 2019, 13).

Politika odprtih vrat zveze Nato

Pomembno je bilo, da je vrh zveze Nato v Washingtonu v svojih sklepnih dokumentih potrdil politiko odprtih vrat za nove članice, kar je opredelil v 7. točki washingtonske deklaracije. Zagotovil je nadaljevanje politike, opredeljene v 8. točki madridske deklaracije. Sprejetje treh novih članic ni bilo zadnje dejanje širitvenega procesa. Vrh je potrdil odprtost za nove članice, ki po svojih močeh prispevajo k varnosti in stabilnosti evroatlantskega prostora. V izjavi je bilo opredeljenih devet kandidat, v prvi skupini sta bili Romunija in Slovenija. Baltske države so bile v drugi skupini, posebej pa so bile imenovane Bolgarija, Slovaška, Makedonija in Albanija. Vrh zveze je za kandidatke pripravil akcijski načrt za članstvo, ki je omogočil postopno pripravo na članstvo, zveza pa se je s tem zavezala, da bo spremljala proces priprav. Načrt je predvidel, da bo vprašanje širitve ponovno na dnevnem redu najkasneje leta 2002. Med vojaško akcijo zveze Nato proti Zvezni republiki Jugoslaviji je Slovenija dala na razpolago svoj zračni prostor za prelete zavezniških letal. Tako kot drugih devetnajst članic zavezništva je bila obveščena o izvajanju vojaških akcij, ravno tako kot sosednje države – Albanija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Makedonija in Romunija (Letno poročilo MZZ, 2000, 64).

Čeprav Slovenija leta 1999 ni bila sprejeta v zvezo Nato, je bila med prvimi kandidatkami za naslednji krog širitve. Sprejela je nacionalni program vključevanja v zvezo, s katerim je utrdila prednosti in odpravila pomanjkljivosti na obrambno-vojaškem področju. S predložitvijo letnega nacionalnega programa je opredelila stanje in načrte za delo na petih področjih akcijskega načrta. Zveza Nato je na podlagi letnega nacionalnega programa za izvajanje akcijskega načrta 1999–2000 (7. oktober 1999) in njegove dopolnitve (18. november 1999) ocenila, da je Slovenija kakovostno vstopila v proces izpolnjevanja. Ocena je bila podana na zasedanju slovenskih izvedencev s posebno izvedensko skupino zveze Nato (25. oktobra 1999) in na zasedanju Okrepljenega političnega odbora zveze Nato v sestavi 19 + Slovenija 26. novembra 1999. Mnenje zveze je bilo, da Slovenija izvaja akcijski načrt in si s tem zagotavlja vodilni položaj za članstvo (Letno poročilo MZZ, 2000, 66).

Na slovensko pobudo so se v maju leta 2000 v Vilni sestali zunanji ministri držav kandidatke za članstvo v zvezi in podpisali izjavo za skupno delovanje v okviru »vilenske skupine«. Na humanitarnem področju sta se povečevali vloga in dejavnost Mednarodnega sklada za razminiranje in pomoč žrtvam min (ITF), ki ga je ustanovila slovenska vlada. Sklad je dosegel pomembne rezultate pri čiščenju min v Bosni in Hercegovini, Hrvaški in Albaniji. V program rehabilitacije je bilo vključenih več kot 300 oseb. Za svoje delovanje je skladu uspelo pridobiti donacije iz 23 držav. Slovenija je bila na zunanjepolitičnem področju zelo dejavna tudi v okviru Srednjeevropske pobude, kvadrilaterale in pri novi regionalni povezavi mediteranskih držav – Jadransko-jonski pobudi. V letu 2000 si je prizadevala za ureditev razmer v regiji. Prav s tem namenom je bila aktivna v Paktu stabilnosti, v okviru tega in Sveta Evrope je organizirala mednarodno konferenco o medetničnih odnosih in narodnih manjšinah v Jugovzhodni Evropi. Ministrstvo za zunanje zadeve je nadaljevalo pogajanja za nasledstvo Socialistične federativne republike Jugoslavije. Zvezna republika Jugoslavija pa je bila novembra 2000 sprejeta v Organizacijo združenih narodov, tako kot preostale naslednice Socialistične federativne republike Jugoslavije (Letno poročilo MZZ, 2001, 8–11).

Zunanja politika intenzivnega mednarodnega sodelovanja v cilju vstopa v zvezo Nato

V letu 2000 je med Slovenijo in zvezo Nato potekalo intenzivno sodelovanje. Okvir sodelovanja je predstavljal letni nacionalni program za izvajanje akcijskega načrta 1999–2000. Izvajali so se priprave in usklajevanja ter akcijski načrt 2000–2001.

Spomladi leta 2000 je v Slovenijo pripotovala izvedenska skupina zveze Nato, ki je pozitivno ocenila izvajanje prvega akcijskega načrta. Predstavniki ministrstev za zunanje zadeve in obrambo so v Bruslju na sedežu zveze Nato predstavili dopolnjen letni nacionalni program za izvajanje akcijskega načrta za obdobji 1999–2000 in 2000–2001 (Letno poročilo MZZ, 2001, 109–110).

Leto 2001 sta zaznamovala teroristični napad na ZDA 11. septembra 2001 in nato začeta »vojna proti terorizmu«. Ministrstvo za zunanje zadeve je v tem letu nadaljevalo uresničevanje zunanjepolitičnih prioritet. Dejavnost diplomacije se je zaradi pospešenega približevanja EU in zvezi Nato okrepila na področju bilateralnega in multilateralnega sodelovanja. Slovenija je do konca leta »zaprla« 26 poglavij pogojev za vključitev v Evropsko unijo in se s tem uvrstila na prvo mesto med kandidatkami za vstop. Po načrtu naj bi se pogajanja o vključitvi končala v letu 2002, sprejem v polnopravno članstvo pa je bil predviden v letu 2004. Tudi na področju vključevanja v zvezo Nato je bila Slovenija na vodilnem položaju med kandidatkami za članstvo v organizaciji. Visoko sta bili ocenjeni izvedba akcijskega načrta v preteklem letu in priprava novega načrta. Slovenija je veliko prispevala k vzpostavitvi varnosti v regiji z vključevanjem svojih sil v operacije sil zavezništva Nato in začasne upravne misije Združenih narodov na Kosovu. Uspešno je izvajala naloge Partnerstva za mir in bila dejavna v okviru »vilenske skupine«. V letu 2001 je bila gostiteljica ameriško-ruskega vrha, srečanja ameriškega predsednika Georgea Busha in predsednika Ruske federacije Vladimirja Putina (Letno poročilo MZZ, 2002, 5–8).

Slovenija, in s tem njen zunanjepolitični aparat, si je zadala za cilj zagotoviti članstvo države v zvezi Nato in ga zasledovala tudi v letu 2001. Po takratni oceni ministrstva za zunanje zadeve je bilo pričakovati, da bo v naslednji krog širitve objavljena že na prihodnjem vrhu zveze Nato v Pragi – novembra 2002. Pričakovanja so temeljila na delujoči demokraciji, tržnem gospodarstvu, demokratičnem nadzoru nad oboroženimi silami, spoštovanju človekovih pravic in urejenih odnosih s sosednjimi državami. Določeno težo sta predstavljala tudi geografska lega med dvema članicama zveze Nato, Italijo in Madžarsko, in pomen komunikacij z Jugovzhodno Evropo. Slovenija je bila zelo dejavna v operacijah v podporo miru pod vodstvom zveze Nato v Bosni in Hercegovini in na Kosovu. V letu 2001 je izpolnila vse cilje in naloge s področja vključevanja v zavezništvo ter uspešno zaključila akcijski načrt 2000–2001. Pripravljen je bil tudi letni nacionalni program za akcijski načrt 2001–2002, ki ga je državni sekretar ministrstva za zunanje zadeve Ignac Golob po vladni potrditvi

predstavil na zasedanju Višjega razširjenega političnega odbora Nata na sedežu zavezništva v Bruslju (Letno poročilo MZZ, 2002, 66).

Prejem povabila za vstop v zvezo Nato

Slovenija je 21. novembra 2002 na vrhunskem zasedanju zveze Nato v Pragi prejela povabilo za vstop v zavezništvo. Zasedanja se je udeležila delegacija Slovenije pod vodstvom predsednika države Milana Kučana. V delegaciji so bili predsednik vlade dr. Janez Drnovšek, zunanji minister dr. Dimitrij Rupel, obrambni minister dr. Anton Grizold in načelnik Generalštaba Slovenske vojske brigadir Ladislav Lipič. Povabilo je bilo dokaz, da je Slovenija izpolnila ključne naloge, ki si jih je zadala skupaj z zavezništvom, in vzpostavila dobre odnose z zvezo Nato in zavezniškimi državami. Končal se je letni nacionalni program akcijskega načrta 2001–2002 in pripravil program za leto 2002–2003. Dokument je vlada sprejela 25. julija 2002, zvezi Nato pa je bil predan 18. septembra istega leta. Pri doseganju povabila sta pomembno vlogo odigrali veleposlaništvi ZDA in Nemčije kot kontaktni veleposlaništvi za zadeve zveze Nato v Sloveniji. Slovenija je pred pričakovanim prejetjem povabila opravila dvostranska politična posvetovanja z Grčijo, Italijo, Madžarsko, Poljsko, Portugalsko, Španijo, Nemčijo in Veliko Britanijo (Letno poročilo MZZ, 2003, 282–285).

Veleposlaniki držav članic zveze Nato so 26. marca 2003 v Bruslju podpisali protokole o vstopu sedmih novih držav. Nekaj dni zatem, 16. aprila 2003, so predstavniki desetih kandidat v Atenah podpisali Pristopno pogodbo k EU. Ministrstvo za zunanje zadeve je v letu 2003 poleg prioritete vključitve Slovenije v EU in Nato delovalo tudi pri izpeljavi tradicionalnih političnih ciljev, denimo dobrih odnosov s sosednjimi državami, delovanja v regionalnih pobudah in širšega mednarodnega sodelovanja (Letno poročilo MZZ, 2004, 3–4).

Zadnji akcijski načrt pred vključitvijo v zvezo Nato in sprejem zakonodaje, neposredno povezane z vstopom v zvezo Nato

Junija 2003 je Slovenija začela pripravljati letni nacionalni program za izvedbo akcijskega načrta za članstvo v Nato 2003–2004. Vsebinsko je bil povezan s časovnico reform, imel je pet poglavij: političnoekonomske zadeve, obrambno-vojaške zadeve, področje virov, varnostne zadeve in pravne zadeve. Dokument je vlada sprejela 31. julija 2003, zvezi Nato pa je bil izročen 6. oktobra 2003. V oktobru je potekalo tudi zasedanje Višjega razširjenega političnega odbora s Slovenijo. Glavni temi sestanka sta bili pregled napredka in izpolnjevanja

nalog iz prejšnjih ciklusov letnih nacionalnih programov, upoštevajoč časovnico za izvedbo reform, in pregled oziroma obravnava novega letnega nacionalnega programa 2003–2004 (Letno poročilo MZZ, 2004, 450–451).

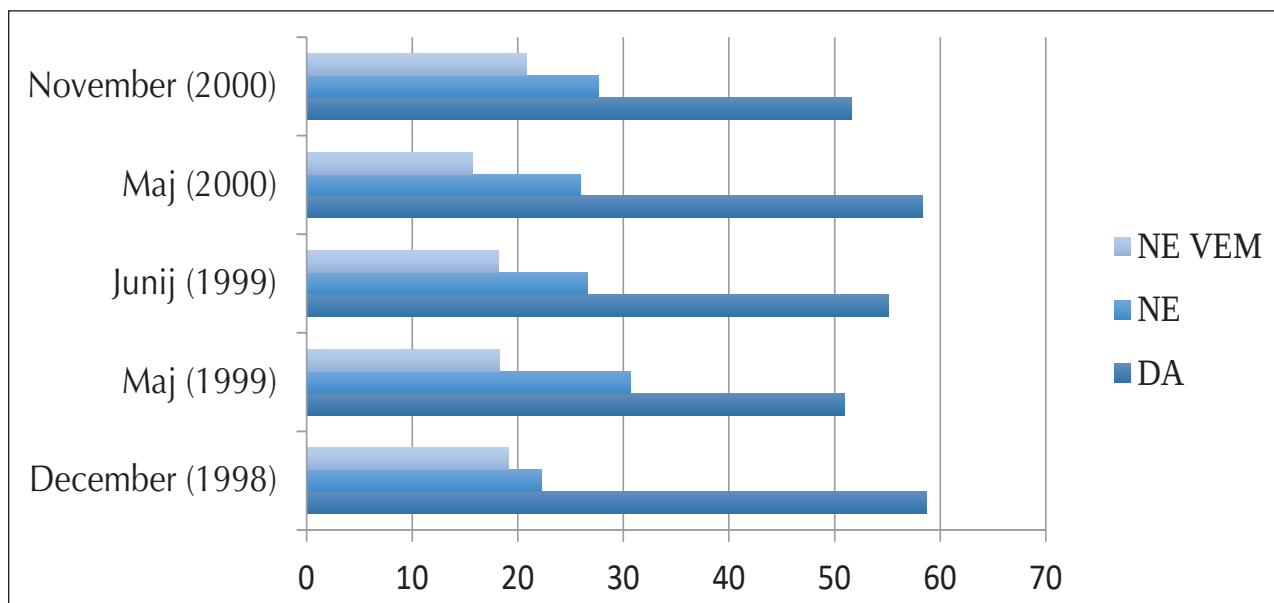
Državni zbor je 24. februarja 2004 sprejel Zakon o ratifikaciji Severnoatlantske pogodbe. Po deponiranju listine o pristopu 29. marca 2004 pri depozitarju (ZDA) je Slovenija dejansko postala članica zavezništva. Državni zbor je na seji 15. julija sprejel Zakon o ratifikaciji Sporazuma med pogodbenicami Severnoatlantske pogodbe o statusu njihovih sil. S tem zakonom se je uredil status sil države pošiljateljice v državi gostiteljici, se pravi v Sloveniji. Ravno tako 15. julija je državni zbor sprejel Zakon o ratifikaciji Protokola o statusu mednarodnega vojaškega poveljstva, ustanovljenega v skladu s Severnoatlantsko pogodbo. S tem zakonom je bilo omogočeno, da se pod določenimi pogoji vzpostavi mednarodno vojaško poveljstvo v državi gostiteljici, v tem primeru v Sloveniji. Istega dne je državni zbor sprejel še Zakon o ratifikaciji Sporazuma o statusu organizacije Severnoatlantske pogodbe, nacionalnih predstavnikov in mednarodnega osebja, ki ureja upravni, administrativni in finančni del organizacije zveze Nato, ki se lahko odvija tudi na ozemlju države gostiteljice, se pravi Slovenije.

DRUŽBENO IN POLITIČNO DOGAJANJE MED VSTOPNIM PROCESOM V ZVEZO NATO

Niti politične sile niti širša javnost se za vključitev v Nato niso zavemale enoglasno. Med letoma 1999 in 2003 se je med nasprotnike tedanje nacionalne varnostne politike, ki so jo z različnimi utemeljitvami zagovarjale domala vsa politične sile, razen Slovenske nacionalne stranke z Zmagom Jelinčičem na čelu, vključil Mirovni inštitut. V ta namen je izdal dve publikaciji: *Ne NATO – mir nam dajte* (Gorjanc et al., 2002) in *Nato – za in proti*; državljanski priročnik (Fabjančič et al., 2002). V publikaciji *Ne NATO – mir nam dajte* (Gorjanc et al., 2002) so članke objavili naslednji avtorji: Milan Gorjanc, Tone Peršak, Janko Messner, Rastko Močnik, Jože Mencinger, Darij Zadnikar, Zoran Kanduč, Zoran Radej, Peter Kovačič-Peršin, Marta Gregorič, Gorazd Kovačič in Tonči Kuzmanič. Avtorji so v člankih opisali svoja negativna stališča do članstva Slovenije v zvezi Nato.

V publikaciji *Nato – ZA in PROTI*; državljanski priročnik (Fabjančič et al., 2002) so svoja stališča predstavili Nina Fabjančič, Marta Gregorič in Gorazd Kovačič. V nadaljevanju navajam nekaj poudarkov iz publikacije o negativnih straneh zveze Nato:

- globalne varnosti ni mogoče doseči z vojaškimi sredstvi, pač pa z mehanizmi preprečevanja konfliktov in razvojnimi priložnostmi;

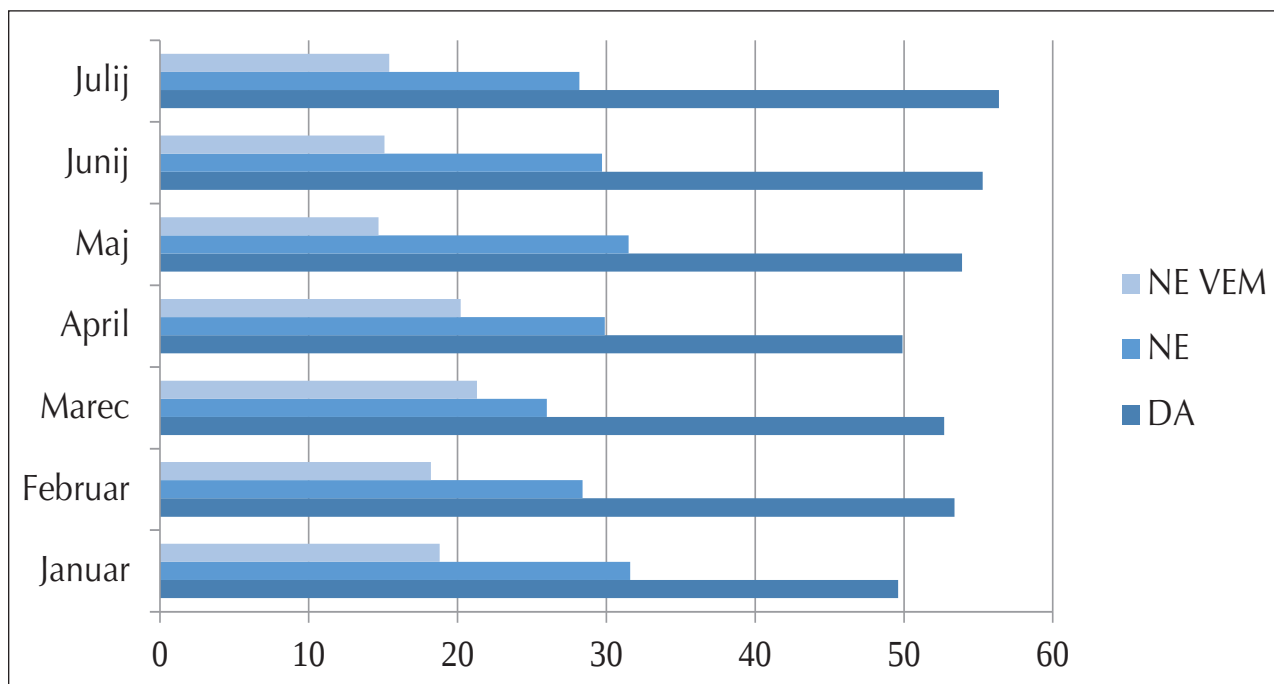
Graf 3: Strinjanje s prizadevanji, da Slovenija postane članica Nata (Politbarometer december 1998–november 2000)
(Vir: Letni nacionalni program RS za izvajanje Akcijskega načrta za članstvo v Natu 2001–2002, 2001, 22–23).

- poleg zveze Nato obstajajo tudi druge varnostne strukture, ki Sloveniji zagotavljajo stabilnost in razvoj;
- Nato je preostanek hladne vojne, ki je s padcem Berlinskega zidu izgubil smisel;
- 11. september je dokaz, da Nato ne zna definirati svojih ciljev delovanja;
- Nato postaja vedno bolj politična integracija, vendar so razmerja moči znotraj nje asimetrična, zato so male in vojaško šibkejše države v podrejenem položaju;
- prihodnost Nata je negotova, ker se ameriško-evropski blok cepi na dva dela;
- Nato ni bil ustanovljen za obrambo demokracije, pač pa za obrambo kapitalizma;
- Nato je nenačelna organizacija in praviloma ne posreduje tam, kjer se dogajajo množične kršitve človekovih pravic in genocidi;
- Nato se ne zavzema in ni usposobljen za vodenje mirovnih procesov;
- Nato ni bil dovolj uspešen pri doseganju trdne politične rešitve in stabilnosti na Balkanu;
- Nato je asimetrična organizacija, v kateri so glavni igralec ZDA zaradi svoje vojaške premoči;
- ZDA kot velesila ne potrebujejo evropskega partnerstva, razen za opravičevanje nekaterih svojih interesov regiji;
- Nato je edina mednarodna sila, ki ni pod demokratičnim in pravnim nadzorom;
- ZDA se kot dominantna članica Nata nagiba k militarizmu.

V publikaciji so avtorji analizirali prednosti in slabosti članstva v zavezništvu – v večji meri so poudarjali slabosti. Besedilo je napisano tako, da se neka domnevna prednost članstva v zvezi Nato v naslednjemu stavku zanika. Vidni predstavniki Mirovnega inštituta so objavili tudi več člankov z namenom nasprotovanja vključitvi Slovenije v zvezo Nato: Nato kot leninistični projekt (Jalušič, 2003); Zavzemajo se za suverenost in nevtralnost: klečepljenje bodisi za Evropo bodisi za zvezo Nato lahko pripelje v slepo ulico (Kuzmanič, 1999); Protest: protestno pismo Mirovnega inštituta zoper enostransko predstavitev tematike vključevanja Slovenije v zvezo Nato v oddaji Aktualno na TV Slovenija dne 16. aprila 2002 (Jalušič, 2002).

Podobno so v časopisu Mladina nekateri znani predstavniki politike, Jaša L. Zlobec, Anton Anderlič in Majda Širca, ter predstavnika akademškega sveta, dr. Darko Štrajn in dr. Bogomir Kovač, izrazili svoje kritične pomisleke in nestrinjanje z aktualno politiko, ki je promovirala vključitev Slovenije v zvezo Nato. V članku navajajo svoja stališča, ki jih lahko povzamemo kot nasprotovanje imperialistični politiki, povečanju obrambnih stroškov, izgubi suverenosti in pomanjkanju dialoga o tem vprašanju (Ozmeč & Trampuš, 2002, 28–30).

Na notranjepolitičnem področju so se v takratni vladni koaliciji, posebej pri Združeni listi oziroma njenem Mladem forumu, začeli pojavljati vse večji pomisleki o smiselnosti vstopa Slovenije v Nato. V Cankarjevem domu so v maju 2002 pripravili konferenco o argumentih proti vstopu, glavni govorniki

Graf 4: Strinjanje s prizadevanji, da Slovenija postane članica Nata (Politbarometer januar–junij 2001) (Vir: Letni nacionalni program RS za izvajanje Akcijskega načrta za članstvo v Natu 2001–2002, 2001, 22).

proti vključitvi pa so bili Luka Juri, Jože Mencinger in Franco Juri (Mednarodna konferenca Mladega foruma Združene liste proti Natu, 2002).

Z vprašanji, povezanimi z vključitvijo v zvezo Nato, so se poleg državnih institucij ukvarjali tudi raziskovalci Obramboslovnega raziskovalnega centra, ki so že v začetku devetdesetih izdelali več študij o obrambnem sistemu, vojski in njeni organizaciji, popolnjenju, vojaškem šolstvu in usposabljanju (Guštin, 2016, 71–85).

Ob vključevanju Slovenije v Nato so izdali zbornik, ki je med drugim obravnaval uvajanje poklicne vojske (Malešič et al., 2001). Diskusije o članstvu v zvezi Nato so bile tudi pozneje opazne v časopisju in na različnih javnih prireditvah.

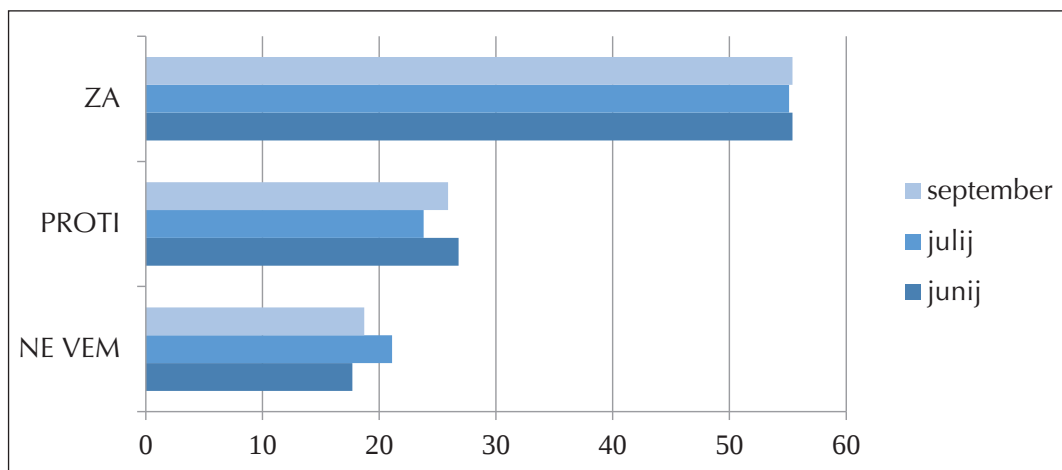
Javno mnenje in referendumsko odločanje ter politične ocene referendumске odločitve za vključitev v zvezo Nato

Za vstop v Evropsko unijo in vstop v zvezo Nato sta bila razpisana referenduma. Vlada je zastavila obširno kampanjo, pri kateri je manjši del javnosti preko civilnodružbenih in mirovnih organizacij oporekal včlanitvi v zavezništvo. Naslanjal se je na politiko demilitarizacije, mirovništva in pacifizma. Nekatere od idej, ki so jih zastopala ta gibanja, so v širši javnosti pustile pečat, ki se je pozneje odrazil tudi na referendumskih rezultatih.

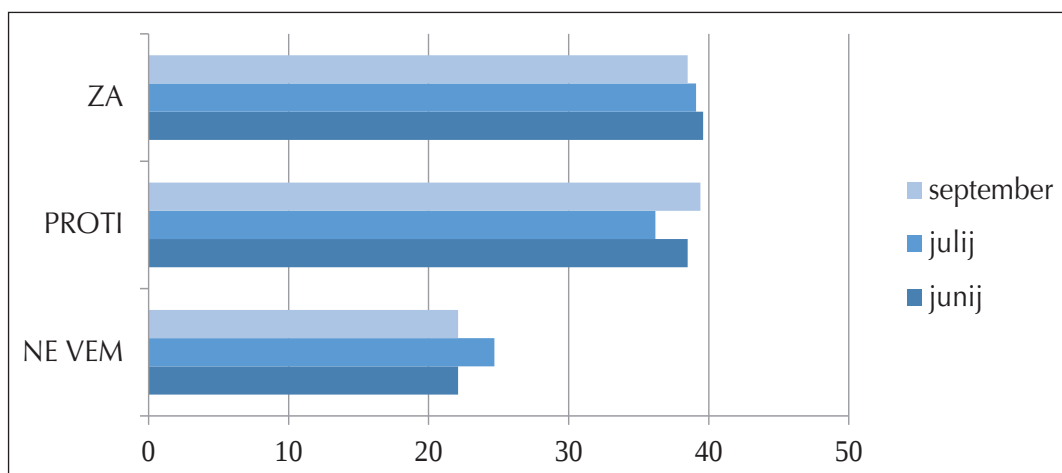
Vlada RS se je zavedala pomena javne podpore pri vključevanju Slovenije v zvezo Nato, zato je izoblikovala strategijo informiranja javnosti in v njenem okviru izvajala vrsto dejavnosti. Slovensko javno mnenje je bilo delno naklonjeno vključitvi v zavezništvo. Raziskave je izvajal Center za raziskave javnega mnenja pri Fakulteti za družbene vede v Ljubljani v okviru mesečne raziskave Politbarometer.

Od leta 1998 (december) do leta 2001 (julij) se je na vprašanje »Ali se strinjate, da Slovenija postane članica Nata?« delež vprašanih, ki so izrazili strinjanje, gibal med 49 in 58 odstotki. Popolnoma odklonilen odnos je izražalo med 15 in 32 odstotkov vprašanih, podoben delež so zavzemali neopredeljeni.

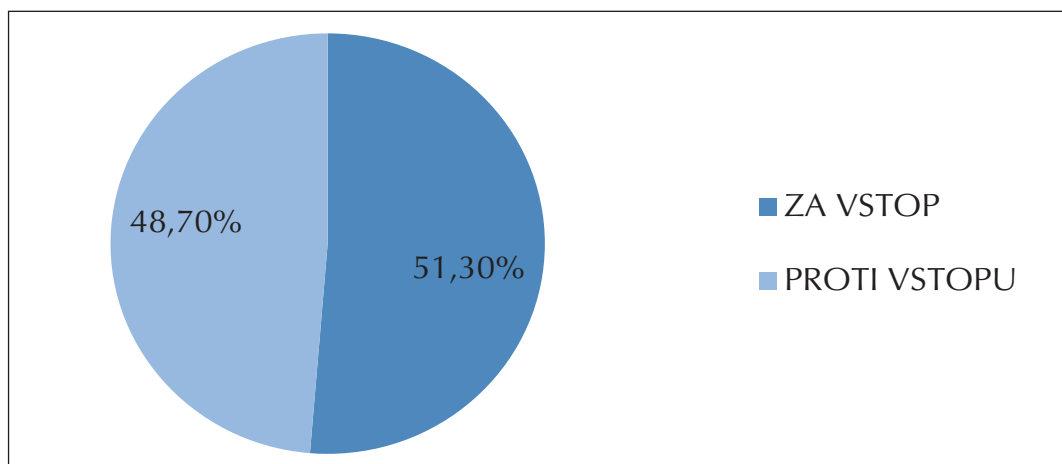
Ker sta bila referendum za vstop v zvezo Nato in referendum za vstop v Evropsko unijo načrtovana istočasno, sta se pri merjenju javnega mnenja zastavljali obe vprašanji. V obdobju med junijem in septembrom 2002 se je za vstop v EU odločilo okoli 55 odstotkov, proti in neopredeljenih pa je bilo med 18 in 28 odstotkov vprašanih. Delež tistih, ki so bili za vstop v zvezo Nato, se je v istem obdobju gibal med 48 in 49 odstotki. Skoraj enak delež, kot je bil za, je bil tudi proti včlanitvi. Pri merjenjih javnega mnenja je vstop v Evropsko unijo imel veliko prednost pred vstopom v zvezo Nato.

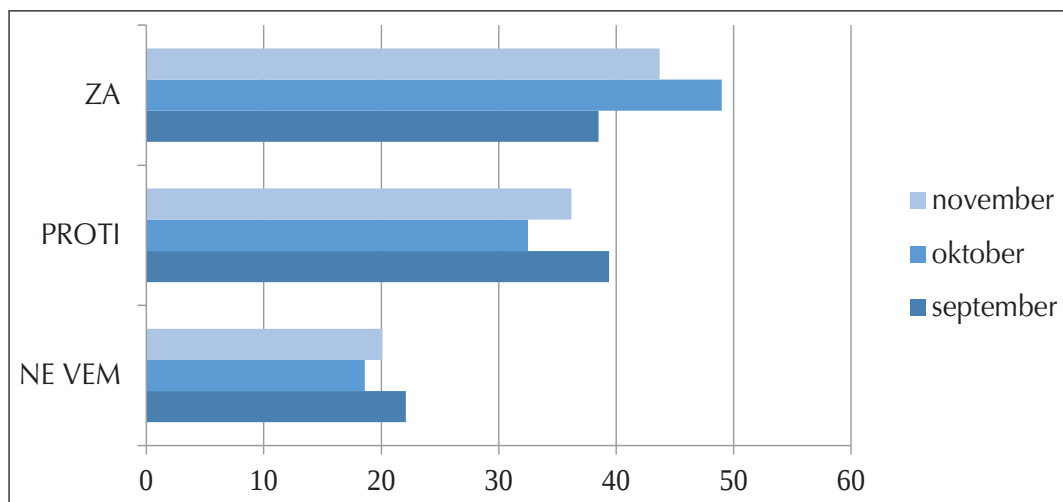
Graf 5: Na morebitnem referendumu za vstop v Evropsko unijo bi glasoval (v %, 2002) (Vir: Repovž, 2002a, 3).

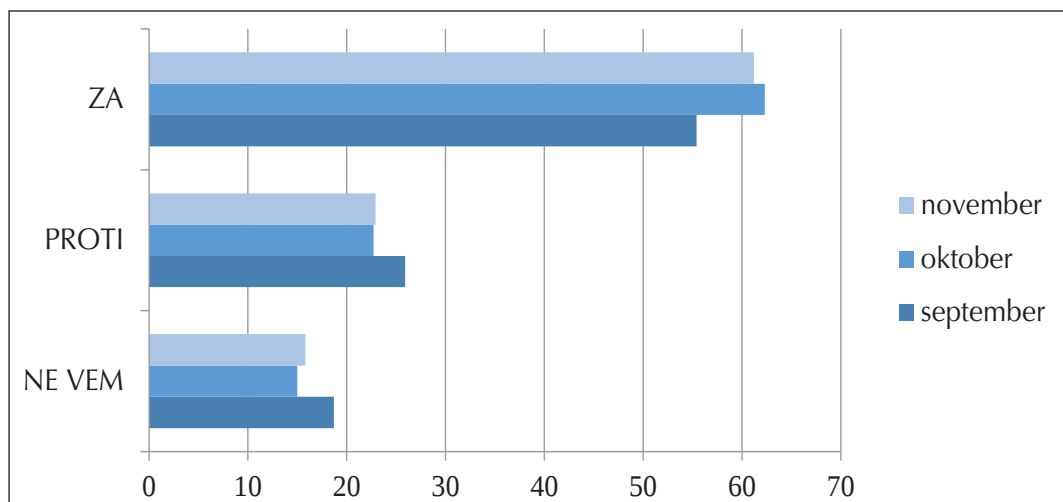
Graf 6: Na morebitnem referendumu za vstop v Nato bi glasoval (v %, 2002) (Vir: Repovž, 2002a, 3).

Graf 7: Kako bi glasovali, če bi bil jutri referendum o vstopu Slovenije v Nato? (Vir: T., J., 2002, 3).

Graf 8: Na referendumu o vstopu v Nato bi glasoval (v %, 2002) (Vir: Repovž, 2002b, 3).

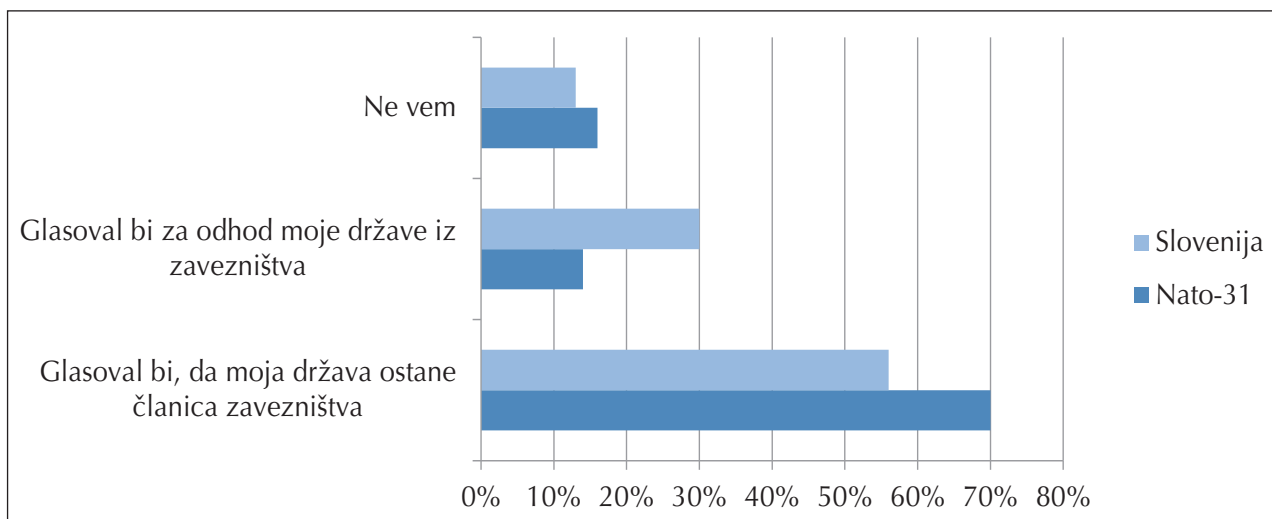
Graf 9: Na referendumu o vstopu v Evropsko unijo bi glasoval (v %, 2002) (Vir: Repovž, 2002b, 3).

Časopis Delo je v novembru 2002 izvedel lastno telefonsko raziskavo (n = 1693), ki je pokazala majhno prednost tistih, ki bi glasovali za vstop v zvezo Nato (51,30 odstotka), pred tistimi, ki bi bili proti vstopu (48,70 odstotka).

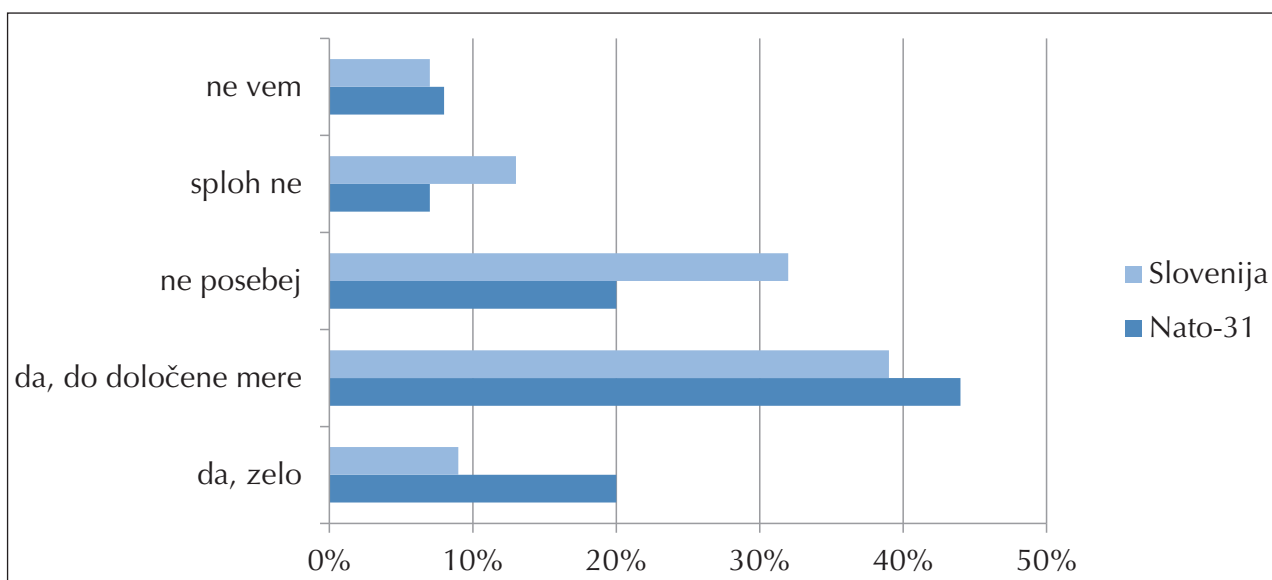
Raziskava Centra za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij za obdobje september, oktober in november 2002 je bila zelo vzpodbudna, kazala je na pozitiven rezultat referenduma za vstop v Evropsko unijo (za bi glasovalo več kot 60 odstotkov), veliko manj vzpodbudna pa je bila za vstop v zvezo Nato, saj delež tistih, ki bi glasovali za, ni presegal 50 odstotkov, res pa je, da se ni povečal odstotek tistih, ki bi obkrožili »NE«. V nadaljevanju so predstavljeni dejanski rezultati obeh referendumov.

Seveda je na mestu tudi vprašanje, kakšen je odnos javnosti do članstva v zvezi Nato danes, v luči dogajanja, ki se odvija v neposredni sosesčini. V časopisu Delo je izšel članek z naslovom V času Golobove vlade več natoskeptikov (Esih, 2023), ki obravnava odnos javnosti do zveze Nato in do vojne v Ukrajini. Članek je podkrepljen z več grafi in s primerjavo, kakšno je stanje v drugih državah članicah zveze Nato. Okoli 55 odstotkov vprašanih v Sloveniji se strinja, da Slovenija ostane članica zavezništva. Ta delež je v preostalih članicah zavezništva mnogo večji in se giblje okoli 70 odstotkov.

Prav tako se slovensko mnenje o tem, ali ruska invazija vpliva na varnost države, razlikuje od mnenja v drugih državah članicah zavezništva, kjer

Graf 10: Raziskava javnega mnenja 2023 – Če bi lahko glasovali za ali proti članstvu vaše države v zvezi Nato, kako bi se odločili? (Vir: Esih, 2023).

Graf 11: Je po vašem mnenju ruska invazija na Ukrajino vplivala na varnost države? (Vir: Esih, 2023).

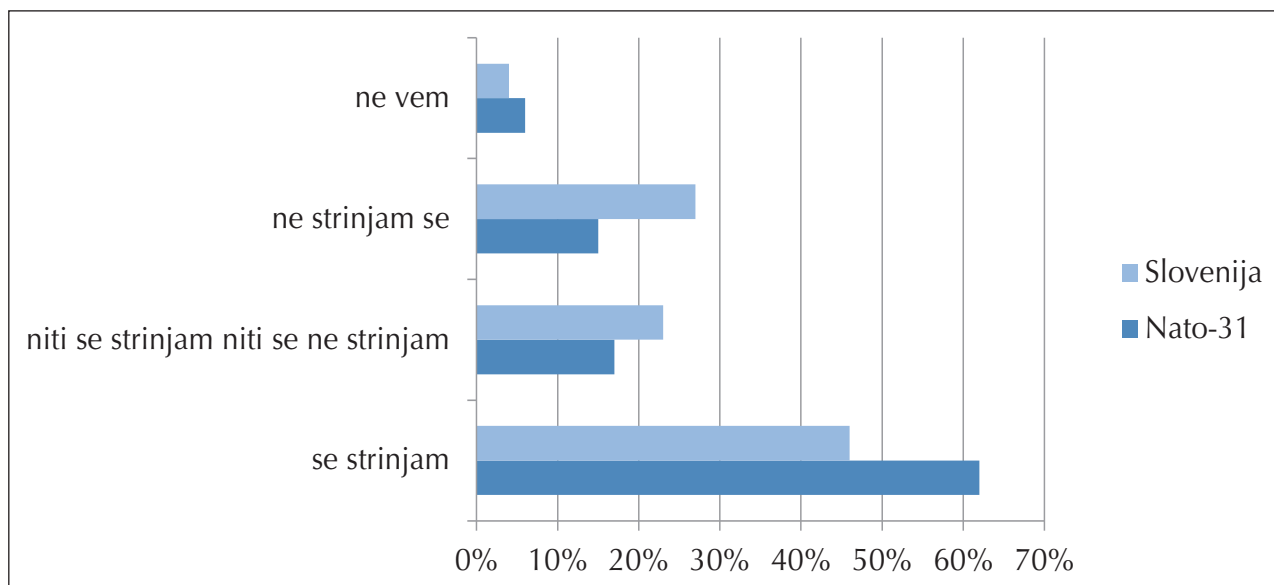
je odstotek tistih, ki Rusko federacijo dojemajo kot grožnjo za svojo državo, nekoliko večji kot v Sloveniji.

V preostalih članicah zavezništva se veliko bolj kot v Sloveniji strinjajo, da članstvo v zvezi Nato zmanjšuje verjetnost napada na državo.

Če primerjamo javno mnenje iz obdobja 2000–2002 in javno mnenje o odnosu do zveze Nato iz leta 2023, vidimo, da se kljub vojni na tleh Evrope ta odnos v Sloveniji ni spremenil na bolje. Na osnovi zgornje raziskave je Slovenija s približno 55 odstotki podpore članstvu v zavezništvu med

državami pri koncu lestvice podpore. Rezultat je v primerjavi s podporo na referendumu leta 2003 za kar 11 odstotkov nižji. Rezultati javnega mnenja gredo vse bolj v smer, ki jo v svojih stališčih do Nata zagovarja najmanjša koalicijska stranka (Esih, 2023).

V okviru vladne medresorske delovne skupine za sodelovanje z zvezo Nato je bila s ciljem povečanja podpore članstvu v Natu leta 2000 formirana informacijsko-komunikacijska podskupina. Sestavljena je bila iz predstavnikov vladnega urada za informiranje, ministrstva za obrambo in ministrstva

Graf 12: Ali članstvo v zvezi Nato zmanjšuje verjetnost napada na državo? (Vir: Esih, 2023).

za zunanje zadeve. Njeni člani so se marca 2001 udeležili komunikacijske delavnice na sedežu zveze Nato v Bruslju. Naslednje srečanje oziroma delavnica je bila predvidena v oktobru 2001 v Sloveniji z delovnim nazivom »Izvajanje informacijske strategije«. Informacijsko-komunikacijska podskupina je aprila 2001 medresorski delovni skupini za sodelovanje z Natom predstavila komunikacijsko strategijo za vključevanje Slovenije v Nato. V pripravo dokumenta so bili v prvi vrsti vključeni predstavniki Slovenske vojske, predstavnika iz urada predsednika vlade in države ter predstavniki državnoborskega odbora za obrambo, potrdila pa ga je tudi vlada. Za izvajanje vsebinskega dela strategije je bila zadolžena medresorska delovna skupina za sodelovanje z Natom (Letni nacionalni program RS za izvajanje Akcijskega načrta za članstvo v Natu 2001–2002, 2001, 23).

Cilji komunikacijske strategije so bili domačo javnost celovito, razumno, verodostojno in sproti informirati o pomenu vključevanja Slovenije v zvezo Nato in pri vseh ministrstvih in službah zagotoviti poenoten pristop pri podajanju vsebin, nanašajočih se na vključevanje Slovenije v zavezništvo. Eden od ciljev se je nanašal tudi na tujo javnost, z nalogo doseganja večje prepoznavnosti Slovenije kot države in njene dosedanje vloge v operaciji za podporo miru v okviru Partnerstva za mir zveze Nato. Informacijsko-komunikacijska podskupina je marca 2001 v Ljubljani pripravila javni posvet o vključevanju RS v zvezo Nato, na katerem so sodelovali minister za obrambo dr. Anton Grizold, minister za zunanje zadeve dr. Dimitrij Rupel in predsednik Atlantskega sveta

Slovenije dr. Anton Bebler. V pripravi je bilo tudi 47. zasedanje letne skupščine Združenja atlantskih svetov v oktobru 2001 na Bledu. Ob tej priložnosti je bila predvidena udeležba generalnega sekretarja zveze Nato lorda Georgea Robertsona, britanskega politika, ki je bil 10. generalni sekretar zveze Nato od leta 1999 do leta 2003, in vrhovnega poveljnika Nata za Evropo generala Josepha W. Ralstona. Načrtovani so bili izdaja publikacij o zavezništvu v slovenskem jeziku in obiski ciljnih skupin na sedežu zveze v Bruslju. V nadaljevanju izvajanja komunikacijske strategije so računali tudi na podporo urada za informiranje zveze Nato (Priročnik o zvezi Nato, 2001, 29, 30).

Odprta razprava o članstvu v zvezi Nato

Januarja 2002 je bila v državnem zboru javna predstavitev mnenj z naslovom Slovenija pred vrhunskim zasedanjem zveze Nato v Pragi. Na dogodku so svoja stališča predstavili predsednik države, predsednik državnega zbora, predsednik vlade, poslanci, ministra za zunanje zadeve in obrambo ter načelnik GŠSV. Njihova mnenja so podprla vključitev, v nasprotju z mnenji in pomisleki nekaterih drugih udeležencev razprave. V državnem zboru je 22. in 23. maja 2002 potekala poslanska razprava o vključevanju v zvezo Nato. Po razpravi je sledilo glasovanje za razpis posvetovalnega referenduma za vstop v zavezništvo (16. redna seja DZ RS, 23. maj 2002).

Poslanec Janez Janša je v svoji razpravi podprl članstvo v zavezništvu s tem, da je bolj kot spremembe v Natu poudaril spremembe, ki so se

ali pa bi se morale zgoditi v Sloveniji. Odpori so po njegovem mnenju prihajali iz smeri, ki je bila proti izgradnji slovenskih oboroženih sil, tako v času osamosvajanja kot po njem. Po njegovih besedah se za Nato ni moglo agitirati pod praporom z rdečo zvezdo in tudi ni mogel agitirati nekdo, ki je proti denacionalizaciji oziroma je ne podpira. Izrazil je podporo referendumu, na katerem so se Slovenci vedno znali pravilno odločiti, kot je bilo v primeru odločitve za osamosvojitve (Janša, 2002, 43–47).

Poslanec Aurelio Juri se je v razpravi vprašal, kako je mogoče, da je med devetdesetimi poslanci kar osemdeset takih, ki so za članstvo, medtem ko je javnost, ki je večinoma za vstop v Evropsko unijo, do vstopa v zvezo Nato veliko bolj zadržana. Svoje pomisleke glede vstopa v zvezo Nato je podkrepil z nestrinjanjem s spremembo Pomorskega zakonika, ki bi omogočal vplutje ladij na jedrski pogon v slovenske teritorialne vode. Po njegovem mnenju je bila Slovenija za povabilo v zvezo Nato pripravljena plačati previsoko ceno, dvomil pa je, da bo javnost to sprejela. Odprl je več vprašanj, povezanih s protiteroristično koalicijo in 11. septembrom, Afganistanom, palestinskim vprašanjem, izraelskim ravnanjem ipd., ter sklenil s podnebnimi spremembami in odgovornostjo ZDA. Na koncu je postavil vprašanje, ali včlanitev v Evropsko unijo ni dovolj in ali so države, kot so Avstrija, Finska, Švedska, zgrešeni ali vsaj nedokončani projekti. Že vnaprej se je zahvalil za pojasnila (Juri, 2002, 97–99).

Zmago Jelinčič Plemeniti, poslanec državnega zbora in vodja poslanske skupine Slovenske nacionalne stranke, je v uvodu omenil, da je zveza Nato organizacija, v kateri imajo vodilno vlogo ZDA, česar v svojih dokumentih ne skrivajo, še več, to celo poudarjajo. ZDA želijo delovati v okviru kolektivne akcije, če pa te ni mogoče zagotoviti, se zanjo odločijo same in delujejo neodvisno, zato pri zvezi Nato ne gre za nič drugega kot dominacijo ZDA in njihovega gospodarstva v Evropi in svetu. Kot primer je navedel nakup popolnoma neustreznih vozil humvee. Skrbeli so ga pomanjkanje podatkov in dodatni stroški vključitve v zvezo Nato, saj je vlada te podatke skrivala pred javnostjo. Po njegovem mnenju nevarnosti napada na Slovenijo ni bilo, ampak je šlo zgolj za realizacijo ideje in cilja, ki si ga je zastavil predsednik vlade dr. Drnovšek. Poudaril je, da Slovenija ni vojaško ogrožena, je pa gospodarsko, in prav zveza Nato je tista, ki jo ogroža. Še natančneje je povedal, da bo morala Slovenija zamenjati vse orožje in kupiti orožje od ZDA. V zaključku je izrazil negativno stališče Slovenske nacionalne stranke do vstopa Slovenije v zvezo Nato in zahtevo po razpisu referenduma (Jelinčič, 2002, 80–82).

ZAKLJUČEK

Po podatkih Republiške volilne komisije je imelo na referendumu 23. marca 2003 možnost glasovati 1.613.305 volivcev, glasovalo pa jih je 974.988, kar je 60,43 odstotka. Za Evropsko unijo je glasovalo skoraj 90 odstotkov volivcev, za vstop v zvezo Nato pa dobrih 66 odstotkov (Poročilo o referendumu EU, 2003, 19; Poročilo o referendumu NATO, 2003, 19). Navesti je treba, da je kljub referenduskemu rezultatu koncept oborožene nevtralnosti med prebivalstvom imel še dolgo veliko podporo (Guštin, 2016, 77). Velika razlika na referendumih med podporo včlanitve v Evropsko unijo in podporo vključitve v zvezo Nato izhaja iz več razlogov:

- delu volivcev je vojska predstavljala samo dodaten strošek v proračunu, ki bi ga vključitev v zvezo Nato samo povečal;
- zveza Nato je za nekatere poosebljala kapitalistični imperializem, drugi pa so temelje države videli v civilni družbi, ne v vojski;
- civilna družbena gibanja so se izrekla proti vstopu v zvezo Nato, kar je imelo velik odmev v javnosti.

Slovenija je 29. marca 2004 po številnih prizadevanjih, ki so se začela deset let pred tem z vključitvijo v program Partnerstvo za mir, postala članica zveze Nato. Zavezništvo se je takrat priključilo še šest držav: Bolgarija, Estonija, Litva, Latvija, Romunija in Slovaška. S 1. majem 2004 je Slovenija postala še članica Evropske unije. Članstvo v obeh organizacijah je predstavljalo večletni strateški nacionalni cilj, zastavljen v dopolnjeni Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti, sprejeti v državnem zboru januarja 1994, ki je bil dosežen po trinajstih letih samostojnosti (Letno poročilo MO RS, 2005, 6). Slovenija je bila že med kandidaturjo za članstvo v zavezništvo dejavna v operacijah kriznega odzivanja, ki so vključevale operacije v podporo miru in humanitarne operacije. Vlada Republike Slovenije je leta 2004 sprejela načrt za povečanje udeležbe v mednarodnih misijah v letu 2005. Ministrstvo za obrambo je z zvezo Nato uskladilo kadrovske načrte, na osnovi katerega je bila načrtovana napotitev 20 pripadnikov v različna poveljstva in strukture zveze Nato. S članstvom v zvezi je začela Slovenija sodelovati v 114 delovnih telesih zavezništva, težišče mednarodnega delovanja pa je bilo usmerjeno na področje Jugovzhodne Evrope (Letno poročilo MO RS, 2005, 46).

Slovenija je že junija 2003 vzpostavila stalno misijo pri zvezi Nato v Bruslju, ki je sodelovala na zasedanjih Severnoatlantskega sveta in drugih odborov ter delovnih teles zveze Nato. Imela je dva oddelka, političnega in vojaškega (Letno poročilo MZZ, 2004, 455–456). Kot tretji del Stalne misije

Republike Slovenije pri zvezi Nato je začelo delovati vojaško predstavništvo Slovenske vojske (Letno poročilo MZZ, 2004, 458).

Zunanjo politiko Slovenije sta v letu 2004 zaznamovali polnopravni članstvi v EU in zvezi Nato. S tem sta bila dosežena dva pomembna zunanjepolitična cilja po vzpostavitvi neodvisnosti. S priključitvijo k razvitim državam se je končal proces gospodarskega in političnega prehoda. Nove okoliščine so zahtevale prilagoditev ministrstva za zunanje zadeve za delo v novih razmerah v koordinaciji z Evropsko unijo, še posebej na področju II. stebra evropske politike, t. i. skupne zunanje in varnostne politike. V prvi polovici leta 2004 je Evropski uniji predsedovala Irska. Zaključila so se pogajanja o Pogodbi o ustavi za Evropo, ki je bila sprejeta na vrhu medvladne konference junija 2004, podpisana pa oktobra 2004 v Rimu. Med drugim je predvidevala uvedbo skupne diplomatske službe – Evropske službe za zunanjepolitično delovanje (Letno poročilo MZZ, 2005, 5).

Z deponiranjem listine o pristopu k Severnoatlantski pogodbi 29. marca 2004 v Washingtonu je Slovenija dejansko postala članica zveze Nato in tako dosegla enega od dveh najpomembnejših zunanjepolitičnih ciljev. Kot novonastala država je morala, da bi se lahko enakopravno vključila v mednarodno skupnost, svojo suverenost potrditi in zagotoviti tudi z obrambnega vidika. Slovenska politika se je v dinamičnem mednarodnem varnostnem okolju po koncu hladne vojne (1990) odločila, da ta strateški cilj uresniči z vstopom države v sistem kolektivne obrambe zveze Nato, seveda s hkratno naslonitvijo na lastne sile (Grizold, 2022). Proces vključevanja Slovenije v Nato v obdobju 1999–2004 je v znanstvenem članku predstavljen na podlagi dejavnosti dveh ministrstev, obrambnega in zunanjega, ter dinamičnega družbenopolitičnega dogajanja, ki vključuje tudi odnos civilne družbe do

ttega vprašanja. Proces se je zaključil s pridobitvijo polnopravnega članstva v Severnoatlantski zvezi.

Pregled vseh aktivnosti v okviru priprav na vključitev v zvezo Nato je dal tudi odgovor na raziskovalni vprašanje, zastavljeni na začetku: Kakšno vlogo je v procesu vključevanja Slovenije v zvezo Nato odigralo Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije in kakšno Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije?

Obe ministrstvi sta v raziskovanem obdobju 1999–2004 odigrali ključno vlogo pri pripravi zakonodaje, operativnih in organizacijskih rešitev, transformaciji Slovenske vojske v profesionalno vojsko, implementaciji letnih akcijskih načrtov za članstvo v zvezi Nato, sprejemanju standardov zveze Nato in bili nosilca vseh priprav na referendum o članstvu v zvezi Nato.

Z vstopom v Nato 29. marca 2004 je bila Sloveniji dana možnost sooblikovanja varnosti in stabilnosti v evroatlantskem prostoru skupaj z drugimi članicami zavezništva. Ob vstopu Slovenije se je predvidevalo, da bo članstvo omogočalo učinkovito soočanje s sodobnimi varnostnimi izzivi in vsemi oblikami groženj. Vstop v zavezništvo pa ni zmanjšal odgovornosti Slovenije za krepitev in ohranjanje lastnih obrambno-varnostnih potencialov in s tem tudi moči zavezništva. K temu je v letih priprave na članstvo prispevalo tudi izvajanje letnih nacionalnih programov – akcijskih načrtov za članstvo v Nato. Ti dokumenti so nedvomno pomagali k jasnim opredelitvam obrambno-varnostnih prioritet pri zagotavljanju lastne obrambe in varnosti ter varnosti v evroatlantskem prostoru. Z realizacijo akcijskih načrtov je Slovenija dokazala, da je dozorela v kredibilno članico, zavezano vsem načelom, na katerih temelji washingtonska pogodba, demokratičnemu postopku vstopa pa je z vidika legitimnosti veliko težo dal pozitivni izid referendumu za članstvo v zavezništvo.

SLOVENIA JOINING NATO: CONTRIBUTION OF THE MINISTRY OF
DEFENSE AND FOREIGN AFFAIRS

Andrej LOVŠIN

Stopniška pot 1a, 6320 Portorož, Slovenia

e-mail: andrej.lovsin@yahoo.com

SUMMARY

The purpose of the article is to present and critically evaluate the process of Slovenia's integration into NATO between 1999 and 2004 through description, analysis, synthesis, and compilation, and to provide an overview of the activities and steps taken by the Ministry of Defense and the Ministry of Foreign Affairs that enabled it to achieve your goal. Already in the Resolution on the National Security Strategy in 1993, with an amendment in 1994, Slovenia clearly expressed the goal of joining NATO, the same year that the alliance opened the way for membership expansion with the help of the Partnership for Peace program. The program enabled NATO to transform from a closed military alliance of Western countries into an open process of rapprochement with potential alliance members. Slovenia joined the program and began to implement activities within the framework of the Ministry of Defense and the Ministry of Foreign Affairs, and its path of integration ended on March 29, 2004, when it became the twenty-fifth member of NATO. Especially in the period in question, Slovenia has intensively cooperated internationally with neighboring countries and in international peace operations. It signed several agreements on cooperation in the field of defense, and at the same time actively worked towards the transformation of the national security system. In doing so, it followed the annual national programs for membership and action plans for membership in the NATO alliance and successfully completed all five cycles. The article ends with Slovenia joining NATO. This gave Slovenia, together with other members of the alliance, the opportunity to create security and stability in the Euro-Atlantic area.

Keywords: NATO, Slovenian Army, Ministry of Defense, Ministry of Foreign Affairs, annual national program for membership, action plan for membership in NATO

VIRI IN LITERATURA

Akcijski načrt za včlanitev v zvezo NATO od 1999 do 2000 (1999): Ljubljana, Vlada RS.

Akcijski načrt za včlanitev v zvezo NATO od 2000 do 2001 (2000): Ljubljana, Vlada RS.

Akcijski načrt za včlanitev v zvezo NATO od 2001 do 2002 (2001): Ljubljana, Vlada RS.

Akcijski načrt za včlanitev v zvezo NATO od 2003 do 2004 (2003): Ljubljana, Vlada RS.

Deklaracija o vključevanju v NATO (1997): Ljubljana, Državni zbor RS.

Esih, Uroš (2023): V času Golobove vlade več natoskeptikov. <https://www.delo.si/novice/slovenija/v-casu-golobove-vlade-vec-natoskeptikov/> (zadnji dostop: 2024-01-29).

Fabjančič, Nina, Gregorčič, Marta & Gorazd Kovačič (2002): NATO – ZA in PROTI: Kratek vodič. Ljubljana, Mirovni inštitut, inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Corjanc, Milan, Peršak, Tone, Messner, Janko, Močnik, Rastko ... & Tonči Kuzmanić (2002): Ne NATO – mir nam dajte. Ljubljana, Mirovni inštitut, inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Grizold, Anton (1998): Institucionalizacija zagotavljanja mednarodne varnosti. V: Grizold, Anton (ur.): Perspektive sodobne varnosti. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, 2–14.

Grizold, Anton (1999): Evropska varnost. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

Grizold, Anton (2022): Intervju. Ljubljana, osebni arhiv avtorja prispevka.

Grizold, Anton (2023): Intervju. Ljubljana, osebni arhiv avtorja prispevka.

Guštin, Damijan (2016): Varnost in obramba Republike Slovenije – dileme in rešitve. V: Gašparič, Jure & Mojca Šorn (ur.): Četrto stoletje Republike Slovenije – izzivi, dileme, pričakovanja. Ljubljana, Inštitut za novejšo zgodovino, 72–83.

Jalušič, Vlasta (2002): Protest: protestno pismo Mirovnega inštituta zoper enostransko predstavitev tematike vključevanja Slovenije v zvezo Nato v oddaji Aktualno. <https://www.mirovni-institut.si/protestno-pismo-tv-sloveniji/> (zadnji dostop: 2023-07-05).

Jalušič, Vlasta (2003): NATO kot leninistični projekt: ko postane argument »spreminjaš lahko le, če si notri«. <https://www.mladina.si/103317/nato-kot-leninisticni-projekt/> (zadnji dostop: 2023-07-05).

Janša, Janez (2002): Govor gospoda Ivana (Janeza) Janše, poslanca Državnega zbora Republike Slovenije. V: Bahčič, Peter (ur.): Javna predstavitev mnenj. Slovenija pred vrhunskim zasedanjem zveze Nato v Pragi. Ljubljana, Državni zbor Republike Slovenije, 43–47.

Jelinčič, Zmago (2002): Govor gospoda Zmaga Jelinčiča Plemenitega, poslanca Državnega zbora Republike Slovenije – vodje poslanske skupine Slovenske nacionalne stranke. V: Bahčič, Peter (ur.): Javna predstavitev mnenj. Slovenija pred vrhunskim zasedanjem zveze Nato v Pragi. Ljubljana, Državni zbor Republike Slovenije, 80–82.

Juri, Aurelio (2002): Govor gospoda Aurelia Jurija, poslanca Državnega zbora Republike Slovenije. V: Bahčič, Peter (ur.): Javna predstavitev mnenj. Slovenija pred vrhunskim zasedanjem zveze Nato v Pragi. Ljubljana, Državni zbor Republike Slovenije, 97–99.

Kuzmanić, Tonči (1999): Zavzemajo se za suverenost in nevtralnost: klečeplazenje bodisi za Evropo, bodisi za zvezo NATO lahko pripelje v slepo ulico. Evrobiten, 8/9, n.p.

Letni nacionalni program RS za izvajanje Akcijskega načrta za članstvo v Natu od 2001 do 2002 (2001): Ljubljana, Vlada Republike Slovenije.

Letno poročilo MO RS (2001): Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2000. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.

Letno poročilo MO RS (2002): Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2001. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.

Letno poročilo MO RS (2004): Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2003. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.

Letno poročilo MO RS (2005): Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2004. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.

Letno poročilo MZZ (2000): Letno poročilo Ministrstva za zunanje zadeve za leto 1999. Ljubljana, Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Letno poročilo MZZ (2001): Letno poročilo Ministrstva za zunanje zadeve za leto 2000. Ljubljana, Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Letno poročilo MZZ (2002): Letno poročilo Ministrstva za zunanje zadeve za leto 2001. Ljubljana, Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Letno poročilo MZZ (2003): Letno poročilo Ministrstva za zunanje zadeve za leto 2002. Ljubljana, Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Letno poročilo MZZ (2004): Letno poročilo Ministrstva za zunanje zadeve za leto 2003. Ljubljana, Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Letno poročilo MZZ (2005): Letno poročilo Ministrstva za zunanje zadeve za leto 2004. Ljubljana, Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Malešič, Marjan, Jelušič, Ljubica, Guštin, Damijan, Kotnik-Dvojmoč, Igor ... & Erik Kopač (2001): Obvezniška ali poklicna vojska? (študija primera Slovenije). Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, Obramboslovni raziskovalni center.

Mednarodna konferenca Mladega foruma Združene liste proti Natu (2002): Ljubljana, Cankarjev dom, 6. maj 2002.

Ozmeč, Sebastijan & Jure Trampuš (2002): LDS in natoskepticizem. Mladina, 31, 5. 8. 2002, 28–30.

Poročilo o delu MO RS (1999): Poročilo o delu Ministrstva za obrambo od 1. 9. 1998 do 1. 9. 1999 – prispevek za poročilo vlade. Ljubljana, MO RS.

Poročilo o referendumu EU (2003): Poročilo o izidu glasovanja in o izidu referenduma o pristopu Republike Slovenije k Evropski uniji, ki je bil 23. marca 2003. Ljubljana, Državna volilna komisija Republike Slovenije, 1. 4. 2003. https://www.dvk-rs.si/fileadmin/user_upload/dokumenti/volitve/referendum_2003_1/porocilo-o-referendumu-EU.pdf (zadnji dostop: 2024-02-08).

Poročilo o referendumu NATO (2003): Poročilo o izidu glasovanja in o izidu referenduma o pristopu Republike Slovenije k Organizaciji Severnoatlantske pogodbe (Nato), ki je bil 23. marca 2003. Ljubljana, Državna volilna komisija Republike Slovenije, 1. 4. 2003. https://www.dvk-rs.si/fileadmin/user_upload/dokumenti/volitve/referendum_2003_1/porocilo-o-referendumu-NATO.pdf (zadnji dostop: 2024-02-08).

Priročnik o zvezi NATO (2001): Bruselj, NATO Office of Information and Press.

Repovž, Grega (2002a): Spet je nasprotnikov Nata več – za odstotek. Delo, 44, 224, 28. 9. 2002, 3.

Repovž, Grega (2002b): Podpora Natu spet padla. Delo, 44, 270, 23. 11. 2002, 3.

Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije (1993): Uradni list RS, št. 40/93. Ljubljana, Uradni list.

Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije (1994): Uradni list RS, št. 2/94. Ljubljana, Uradni list.

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti (2001): Uradni list RS, št. 56/01. Ljubljana, Uradni list.

Rupel, Dimitrij (2019): Nato – začetek in konec hladne vojne. V: Faletič, Mateja (ur.): 70 let zveze Nato in 15 let članstva Slovenije v zvezi Nato (Zbornik referatov in razprav št. 5/2019). Ljubljana, Državni zbor Republike Slovenije, 13–18.

Sotlar, Andrej, Grizold, Anton & Janja Vuga Beršnak (2020): Institucionalizacija zagotavljanja nacionalne varnosti Republike Slovenije: konceptualizacija, razvojni mejniki, politika in sistem. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, Založba Fakultete za družbene vede.

Šteiner, Alojz (2015): Slovenska vojska med tranzicijo in transformacijo. Ljubljana, Slovenska vojska, Center vojaških šol.

T., J. (2002): Večina za referendum o vstopu v Nato. Delo, 44, 270, 23. 11. 2002, 3.

Uredba o vojaških uslužbencih (2003): Uradni list RS, št. 54/03, 119/07 in 88/15.

Zakon o obrambi (2002): Uradni list RS, št. 103/2004.

Zakon o ratifikaciji Severnoatlantske pogodbe (MSAP) (2004): Uradni list RS, št. 21/2004.

Zakon o ratifikaciji Protokola o statusu mednarodnega vojaškega poveljstva, ustanovljenega v skladu s Severnoatlantsko pogodbo (MPSMVP) (2004): Uradni list RS, št. 83/2004.

Zakon o ratifikaciji Sporazuma med pogodbenicami Severnoatlantske pogodbe o statusu njihovih sil (MSP-SPS) (2004): Uradni list RS, št. 83/2004.

Zakon o ratifikaciji Sporazuma o statusu Organizacije Severnoatlantske pogodbe, nacionalnih predstavnikov in mednarodnega osebja (MSOSP) (2004): Uradni list RS, št. 83/2004.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi (ZObr-C) (2002): Uradni list RS, št. 47/02.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti (2002): Uradni list RS, št. 86/02.